

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Sancti Bonaventurae Ordinis Minorum, S. R. E. Cardinalis,
Episcopi Albanensis, Seraphici Doctoris Ecclesiae, De Vita
S. Patris Francisci, Liber I.**

Bonaventura <Sanctus>

Antverpiæ, 1597

In Capvt III.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41460

rit adscribere litteras D. Alexandri Papæ Quarti ad confirmationem datas gratia prædictæ.

Speculū
vitæ S.
Fran.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus, vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis: ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archipresbyteris, Decanis, Archidiaconibus, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Prælati & rectoribus, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Quia longum esset nedum exarare per singula, verum etiam succinctâ relatione perstringere clara virtutis diuinæ prodigia, quæ tam in operationibus, quàm etiam in aliis sanctitatis argumentis, probauerunt D. Franciscum, alium Christi confessorem tenere cum sanctis solum gloriæ in excelsis, & in terris mirabilem prædicare: & indulgentiam S. Mariæ de Portiunculâ, de voluntate Patris cælestis, quam ipse sic denunciauit, vt quicumque venerit ad ipsam Ecclesiam, quæ S. Maria de Angelis vocatur, & ingressum habuerit, à primis vesperis primæ diei mensis Augusti, vsque ad vespertas secundæ diei eiusdem mensis: remittatur ei omnia peccata, &c. *Speculum vitæ S. Francisci, cap. 89. ex quo loco plura videre licet.*

IN CAPVT III.

De institutione Religionis. & adprobatione regulæ.] *Erit forsitan hic meus sermo longior, quàm velit lector occupatus. Sed non abs re fuerit declarare, quâ causâ, & consilio Mendicantium Ordines sint instituti. Vt in militiâ cum desertores ad hostium castra transfugiunt, cohortes numero militum expleantur; & in prælio laborantibus ad-*

M 3

sunt

sunt subsidiarij & auxiliatores: sic in Ecclesie bello inualescentibus haeresibus, moribusq; deprauatis, Deo imperante Ordines isti adducti, qui illas teras pestes extinguant, illos corrigant. Duo mala

Duo ma-
la saeculo
S. Franc.

S. Francisci saeculo irroboratione animaduerto, quae orbem Christianum perniciosissime conturbauit: haereses, & dissidium inter Romanos Pontifices & Imperatores. contra quae, sicuti infestissimos Ecclesie hostes, Deo auctore duo boni duces S. Franciscus, S. Dominicus ordines suos duxerunt, viceruntq;. Pro bono vtiliq; facturus videor, de vtrisque paullo dicere vberius. res ipsa hortatur. sed prius de haeresibus illius temporis. Anno Domini .m. c. lxx. Frederico primo Aenobarbo Imperatore, orta est haeresis Pauperum à Lugduno, auctore VValdone Lugdunensi ciue. hic diues erat & potens: qui, omnibus relictis, Paupertatem Euangelicam cepit profiteri, cum multis asseclis: sed errore, & prauo diuinarum litterarum intellectu, disiuncti ab Ecclesia, per schisma in haereses prolapsi sunt. quas ex Nicolao Sanderò oportune commemorabo.

Haeresis
VValdone
suae sine
Pauporu
à Lugdu-
no.

Lib. 7.
de visib.
Mon.
Ecclef.

1. Dicunt quòd Romano Pontifici obedire non tenentur: imò totum Romanam Ecclesiam statum in capite ac membris damnant. Summorum item Pontificum canones & decreta nullius momenti esse.

2. Nullum omnino iudicium sanguinis, aut cuiuscunque iudicij corporalis supplicij ferunt, quia scriptum sit, Nolite iudicare.

* Mat. 7.

3. Auctoritatem conficiendi corpus Christi dicunt datam esse etiam laicis, modò iusti sint. Presbyteros autem qui grauiter peccant, nec Eucharistiam conficere, nec alios à peccatis absoluerè.

4. Potestatem confessiones audiendi & absoluerendi, etiam laicis à solo Deo datam esse.

5. Semel

5. Semel tantum in anno, id est, in coena Domini, Missam celebrant. & illam absque forma verborum Christi; dicendo septies Pater noster, & benedicendo panem & vinum.

6. Irrident Indulgentias per Praelatos Ecclesiae datas.

7. Negant post hanc vitam esse purgatorium.

8. Dicunt tantum tres ordines in Ecclesia esse, Diaconatum, Presbyteratum, & Episcopatum.

9. Vera miracula in Ecclesia non fieri.

10. Sanctos in caelo nec audire, nec attendere preces nostras.

11. Dies festos contemnunt, & in illis operantur manibus.

12. Ieiunia Ecclesiae contemnunt: & in illis carnes comedunt.

13. Vrente carnis libidine, dicunt omnem carnalem commixtionem esse licitam.

14. Dicunt quod perfecti non debeant manibus laborare.

15. Contemnunt salutationem Angelicam, & Symbolum Apostolorum.

16. Omne iuramentum prorsus illicitum esse dicunt. *Hac ad necessitudinem rei satis. plura si desideras, adi illos, qui ex proposito de his scribunt: ut Prateolus lib. de Vitis & sectis hereticorum, Abfonsus Castrensis, &c. At non Galliam solum modo haereses insecere: sed etiam Italiam. Multas haereses fuisse eodem tempore in Longobardia scribit Casarius lib. 5. cap. 24. ubi inter alia refert Lucio Tertio Pontifice quorundam factionibus Romam pulso, Verone exsulante, haeresiarum quendam sepe in domo subterranea sermonem habuisse plenum blasphemiarum. (vtoz verbis eius) Deinde extincta candelam unusquisque sibi proximam inuasit:*

M 4 nullam

nullam habentes differētiā inter legitimā & solutam; inter viduam & virginem; inter dominam & ancillam; & quod horribilius est, inter sororem & filiam.

Humilium
1120.

Eā tempestate grassabatur & secta Humilium: quorum quanta fuerit impietas Paullus Amelinus narrat. simul significans tum horum, tum VValdensium sectis damnatus, S. Dominici & S. Francisci Ordines adprobatos fuisse. Per idem tempus, (inquit) Ordines duo sacri exorti sunt, Prædicatorum, Minorumque: duoque abrogati, Humilium (ita se vocabant) & Pauperum à Lugduno, conditore huius superstitionis VValdone Lugdunensi. Illi humilitatis nomine munia, quibus Curatores animorū Sacerdotes iure funguntur, sibi arrogabant. confessiones arcanas audiebant: ac velut ipsi expiandi ius haberent, noxas soluebant. A liberalibus artibus cum abhorrent, concionabantur tamen. regimen animorum sibi vendicabant. Pauperes à Lugduno (ita enim vocitabantur) neque fundos sui iuris, neque certas sedes habere volebant; errabant: mulieres iidem professas secum circumducebāt. nec secubare dicebantur. Lucius Pótifex Maximus vtramque sectam damnauerat: tolli tamen non poterāt. Recepti Prædicatores fratres, qui litteris se excolerent, concionibus edocerent, ius alienum minimè usurparent. Dominicus auctor exstitit, & doctus & sanctus vir, & acerrimus hæresum insectator. Minores fratres, conditore Ordinis D. Francisco, paupertatem professi sunt: Pauperes Minores vocitari cceptos, Auspergēsis temporum conditor, auctor est: postea sanctius visum omnino Minores dici. Hi saniores Ordines visi: illi

prio-

Lib. 6.
de reb.
gestis
Frang.

Vbi

Lib. 6.
de reb.
gestis
Frang.

AD VITAM S. FRANCISCI. 185
prios hoc remedio sublati. *hactenus Emilius. Philippo 11. Augus. ex Chron. Vrspergen. anno. 1212.*

Ceterum excisis illis capitibus hydra, continuò aliud renatū, & quidem superioribus magis pestiferum, Albigenſium hæreſis. Sederat ea pestis Albigenſium hæreſis orta apud Tolofata.
(inquit Paulus Emilius) in comitatu Tolofatum, cui Albij contribuebantur; & finitimas polluerant ciuitates: & Humilium, & Pauperū Lugdunensium sectæ adfingebant & ipsi præcipuam impietatem. Variè appellati, Albigenſes, Albigeſi, Albiani, Albij: Caſarius Heysterbachensis, vocat Albiensēs. & res postulat, uti ex eo sectæ errores exſcribamus. sic enim habet: Temporibus Innocentij Papæ prædeceſſoris huius, qui nunc Papatum tenet Honorij, durante adhuc schismate, quod erat inter Philippum & Othonem reges Romanorum; diaboli inuidiâ hæreſes Albiensium cœperunt pullulare, vel ut veriùs dicam, matureſcere. Cuius vires erāt tam validæ; ut omne triticum fidei gentis illius, verſum videretur in lolium erroris. Miſſi ſunt Abbates noſtri Ordinis, cum quibusdam Episcopis, qui zizania, raſtro Catholicæ prædicationis eradicarent: ſed obſiſtente homine inimico, qui illa ſeminauerat, modicum ibi profecerunt. Quædam, hæreſiarchæ eorum, collegerant puncta, ex dogmate Manichæi: quædam ex erroribus quæ in Periarchon ſcripiſſe fertur Origenes, plurima etiam quæ de ſuo corde finxerant, adiiçientes.

1. Duo credunt cum Manichæo principia, Deum bonum, & Deum malum, id est, diabolum; quem dicunt omnia creare corpora, ſicut Deum bonum omnes animas.

M 5

2. Quid-

Vbi ſup.

Lib 5.
Iluſtr.
mirac.
11. 22.

2. Quidquid beneficij mortuis à viuis impenditur irridet.
3. Ire ad Ecclesias, vel in eis orare, nihil dicunt prodesse.
4. Baptismum abiiciunt.
5. Animam secundum meritum dicunt per diuersa transire corpora, etiam animalium atque serpentium.
6. Sacramentum corporis & sanguinis Christi blasphemant; dicentes non aliter esse corpus Christi in pane altaris, quam in alio pane, & in qualibet re.
7. Sic Deum locutum in Ouidio, sicut in Augustino.
8. Negabant resurrectionem corporum, dicentes nihil esse paradysum, neque infernum: sed qui haberent Dei cognitionem in se, quam ipsi habebant, haberent in se paradysum. Qui verò mortale peccatum: haberent infernum in se, sicut dentem putridum in ore.
9. Altaria Sanctis statui, & sacras imagines thurificari, idolatriam esse dicebant.
10. Eos qui ossa martyrum deosculabantur, subsannabant.
11. Maximam etiam blasphemiam ausi sunt dicere in Spiritum sanctum, à quo omnis iustitia est, & sanctitas. Si aliquis est in Spiritu sancto, aiebant, & faciat fornicationem, aut aliquam alià pollutione polluat: non est ei peccatum. Quia ille Spiritus qui est Deus, omnino separatus à carne, non potest peccare. & homo qui nihil est, non potest peccare, quamdiu ille spiritus qui est Deus, est in eo. Ille operatur omnia in omnibus. Vnde concedebat, quòd vnusquisque eorum esset Christus, & Spiritus Sanctus.

12. Pro-

12. Prophetabāt vnus eorū V Vilhelmus de Namantico, quōd infra quinque annos, istæ quatuor plagæ euenire deberent. Prima super populum: quia fame consumeretur. Secunda erit gladius, quo se principes interficient. Tertia, in qua terra aperietur, & deglutiet Burgenses. In quartâ descendet ignis super Prelatos Ecclesię, qui sunt membra Antichristi: dicebant enim quia Papa esset Antichristus, & Roma Babylon. &, Ipse sedet in monte Oliueti, id est, in pinguedine potestatis. *Collegi hac ex Casarij libro 5. Illustrium miraculorum & historiarum memorabilium cap. 21. & 22. Gilbertus Genebrar. etiam hac refert de illis; Catholicos miserè tractabant, eos illudentes, quōd Sanctos & Diuam Virginem venerarētur. Blasphemabant in Diuam Virginem, eam meretricem appellantes. Hac igitur pestifera heresis, vt scribit Iacobus Bergomensis, tantam in populo Romano, cleroque, seditionem induxit, quātam nunquā antea. Quamobrem Pontifex multos cruce signatos impulit contra eos arma sumere. Belli initium breuiter commemorat Casarius loco citato, sic scribens: In tantum Albiensium error inualuit, vt breui interuallo temporis infecerit vsque ad mille ciuitates. & si non fuisset gladii fidelium repressus, puto quōd totam Europam corrupisset. Anno Domini millesimo ducentesimo decimo, prædicata est contra Albienses, in totâ Germaniâ & Franciâ, Crux: & ascenderūt contra eos anno sequenti ad ciuitatem magnam, quæ Bidens vocatur, in quâ plus quā centum millia hominum fuisse dicebantur; & obsederunt illam. In quorum aspectu, hæretici super volumen Euangelij mingentes, de muro illud*

contra

Blasphemiarum plena.

Chron.
4 ad an.
Christi
1199.

Supple.
hif. li. 13.
ad ann.
Christi
1215.

Lib. 5.
c. 11.

Nota, nota.
ta. mala
cui nostris
ad istis
malu cor-
na.

contra Christianos proicerunt, & sagittis post illud missis, clamauerunt; Ecce lex vestra miseri! *hæc eo loco, ubi quibusdam interpositus addit: Quidam ex potentibus Tolosanæ ciuitatis, quidam tam horrendum, in odium Christi, & ad confusionem nostræ fidei, egit, ut ipsos etiam Christi inimicos mouere meritò debeat. Iuxta altare maioris Ecclesiæ ventrem suum purgavit, & pallâ altaris ipsas immunditias deteriit. Ceteri verò furori furorè adiacentes, scortum super sacrum altare posuerunt, in aspectu crucifixi, eo ibi abutentes. Postea ipsam sacrâ imaginem detrahentes, brachia ei præciderunt, multo militibus Herodis deteriores, qui mortuo, ne eius crura frangerent, pepercerunt. Ceterum Albenses, antequam veniret contra eos exercitus Domini, Miramamolinum regem de Marroch, in auxilium sibi inuitauerant: qui de Africâ in Hispanias, cum tam incredibili multitudine venit, ut totam Europam se obtinere posse speraret. Mandauit etiam Innocentio Papæ, quia equos suos in porticu Ecclesiæ B. Petri vellet stabulare, & super illam vexillû suum figere. quod ex parte impletum est, etsi secus quàm ipse cogitasset. Et quia Deus frangit omnem superbum, eodem tempore, scilicet anno gratiæ millesimo ducentesimo duodecimo, decimo septimo Calendas Augusti, de exercitu eius, sexaginta millia pugnatorum ceciderunt. Ipse verò se in Siciliam transferens, ex dolore mortuus est. cuius vexillum principale in bello captum, Innocentio est transmissum, & in Ecclesiâ prædictâ, ad Christi gloriam erectû. *Hæc Cæsarius Heisterbachensis de Albigensibus, & initio sacri belli contra illos: cuius finem paucis absoluit**

Miramamolinum in auxilium inuocauit. ut ait Albigenses.

Lib. 17. Chron. ad annū Domini 1106. *solvit Christianus Massius, Vrbs Bituris incensa fuit: ciues ad septem circiter millia, qui in templum Mariæ Magdalenaë confugerunt, in eodem occisi sunt, ipso die festo eiusdem. Et*

Albigenses cadunt in ipsa sacra Magdalena dia.

Lib. 1. c. 21. *quidem iuste tali die festoq; perempti: quia iam dudum impie blasphemauerant Magdalenam fuisse Christi concubinam. Casarius, qui eotempore vixit, testatur innumerabiles caesos fuisse.*

Exposui hæreses pestilentissimas, ferale istud malum prius, ortum auctore S. Francisci: pergo nunc ad alterum reipublica Christiana haud minus exitiosum, videlicet, Turbulentum ac perniciosum diffidium Romanorum Pontificum & Imperatorum hoc natū obseruo Frederico Primo Eno-

Alterum malum auctore S. Francisci, diffidium Pontificum & Imperatorum.

barbo (qui & Barbarossa vulgò dictus est) Imperatore: maximè verò increuisse sub eius nepote Frederico Secundo. Baptista Egnatius, Pessimò iam pridem exemplo Pontificiæ cum Imperatoribus contentiones inoleuerant, vnde omnium malorum fons & origo: his inter se decertantibus, quorum ope ac concordia, res Christiana florere diutissimè potuisset. Id cum aliàs experti maiores nostri sunt, tum verò hoc tempore vtinam non extremâ cum nostrâ perniciè sentiamus. Ex illo malo fonte, qui riuuli ducti, paucis

Lib. 12. Sup. hif. ad ann. 1113. *completitur, Iacobus Bergomensis; Fredericus, mortuo Adriano Pontifice, successori eius Alexandro admodū aduersari cœpit: vnde & quatuor Pontifices schismaticos contra eundem creati fecit, quorum seditionibus Ecclesia Romana ferè subuersa est. His iniuriis permotus Alexander, Fredericum, & schismaticos omnes Pontifices anathematis vinculo colligauit: quâ obrem Fredericus omnem Ecclesiæ ditionem, pulso Alexandro occupauit, omnemque fere*

Fredericus primus hostilitat aduersus Rom. Pontificem.

Cisal-

Cisalpinam. *Haud aliter Chronicon Hirsaugien.* Apud
 Fredericus Imperator totū Imperium Roma- Genebr.
 num turbat, propter inobedientiam & rebel- 4. chron.
 lionem contra Sedem Apostolicam. Excom- vbi de
 municatus, Pontificem verbis, scriptis, & armis Alexan.
 persequitur, cunctosque cum illo sentientes. III. 16.
Rediit tandem Fredericus in gratiam cum Ponti- vbi sup.
fice Alexandro: Egnatius testatur Pontificem Ve- Freder.
netias ex diutino errore cōfugisse, vbi victo etiam L. imp.
 nauali proelio à Venetis Othone filio Frederi-
 ci: (quod varia monumenta nobis adtestantur,
 et si scriptorum variet fides) tandem pax Vene-
 tiis sancita, Imperatorque ac Pontifex ex diu-
 tinâ discordiâ amicissimi facti.

*Frederici
 Secundi
 Impera-
 toris in
 Ecclesiam
 impietas.*

At Fredericus Secundus, Henrici Sexti filius, Supp.
Frederici Primi nepos, multo acerbius auo, exer- hist. lib.
cuit cū Ecclesiâ inimicitias: (vt Bergomensis com- 13. ad
memorat) à maioribus suis minimè degenerans, an. 1113.
 auo Frederico Barbarosâ immanior. vbi Im-
 perator appellatus est, illicò in Romanam Ec-
 clesiam insanire, omniaque lacerare ac rapere
 cœpit: propter quod anathemate notatus, Im-
 perij dignitate priuatus est. *In eandem sententiâ*
Chronicon Hirsaug. O impietates Frederici Se- Apud
 cundi, planè indigni nomine Cæsaris! Fauisse Genebr.
 dicitur Saracenis; spoliator templorum, maxi- 4. chron.
 mus persecutor Ecclesiasticorum: cuius occa- ad ann.
 sione monasticæ conuersationis feruor, in cun- Christi
 ctis fermè Germaniæ locis tepuit. *Sed & Raph.* 1217.
Volaterranus sic de eo scribit, Fredericum Secun- Lib. 21.
 dum, Henrici Sexti filium, adolescentē, Otho- Antho-
 ne deiecto, Innocentius Tertius apud Aquif- polog.
 granum iussit diademate redimiri. paulloque
 post mortuâ Constantiâ matre, quæ eum in of-
 ficio continebat, omnibus viribus infectatur
 Ponti-

Pontifices tres, Honorium Tertium, Gregorium Nonum, & Innocentium Quartum; à quibus & successione, & sacris interdictus, & Imperio deiectus per sententias fuit. *De quo etiam tradit Onuphrius in Notis ad vitam Innocentij Quarti.* Hic [*Innocentius Quartus*] in vigiliâ natalis Domini anno millesimo ducentesimo, quinquagesimo quarto, Lugduni in Concilio Generali, duodecim Cardinalibus viris excellentissimis creatis, eius ordinis hominibus proprium insignie, pileum rubeum dedit. Auctor Martinus, qui eo tempore vixit, in huius Pontificis vitâ, quo significabatur, eos etiâ caput suum, si opus esset, pro Ecclesiasticâ libertate tuendâ, gladio offerre debere: & præsertim eo tempore, quo Romana Ecclesia à Frederico Secundo Imperatore vehementer oppugnabatur. Reliqua eius ordinis insignia posteriores Pontifices excogitarunt. *De impietate Frederici huius plusculis agendum: & sunt mihi causa. Refert Bapt. Platina in vitâ Gregorij Noni, quod is civitates Italie in duas factiones tum primùm diuisit. Nam qui Pontifici fauebant, Guelfi, qui vero Imperatori, Ghibellini appellati sunt. Originem pulchrè exponit Paulus Æmilius, inquit, factionibus Italiam impleuit, nominibus longo temporis intervallo repetitis. Auctorem memoriâ Siculus rex Rogerius veritus, ne si Conradus Tertius Augustus in Italiam veniret, regno ab eo pelleretur, Cæsarum armis Siculorum dominatui semper infestis; missis in Germaniam Oratoribus, hostem Guelfonem Bauariæ Ducem in Cæsarem concitauit: belloq; ibi conflato, ex Italiâ Duci & suo, & vt viribus sanctitatis speciem adderet, Pontificis Maximi, cuius se beneficiariû profitebatur.*

Cardinales S. R. E. quamobrem rubeo pileo insigniti.

Guelforum & Ghibellinorum factiones.

Lib. 7. de rebus gest. Fr. cor. in vita Ludou. IX.

tebatur, nomine ingentia misit auxilia. Cum his signa contulit Henricus Cæsaris filius in opido Gibellino natus: quo etiã memoriã natalium velut gentilitio cognomine gaudebat.

*Origines
antiqua.*

In hac igitur acie, Io Gibelline, in alterã Io Guelfo, clamabatur. Cæsar victor etiã victum Ducem in gratiam positis armis recepit: nomina tamen mansêre. ac ex ea die seruatum, vt Guelfi Pontificum, Gibellini Cæsarum partes dicantur. Sed iam memoria propè exoleuerat, Fredericus Sicus restituit, ac immortales pestes eas effecit, quibus Italia & vniuersa, & singulæ propè ciuitates laborarent. *Ceterum quã ratione, quo loco Fredericus has pestes induxerit, iam commemorabo ex Sabellico, qui historia huic*

*Medulla à
Frederico
Secundo.*

lucem dabit maximam, inquit: Erat per id tempus Fredericus Imperator Pisis. qui cum non satis exploratum haberet, qui hominum suis fauerent partibus, omnes Italię ciuitates, velut in duas diuisit factiones: vt qui Pontifici faueret, Guelfi nuncuparentur; qui Imperatoris partibus, Gibellini. nomina ad Italiã exitiũ reperta, quamquam & alias geminæ illæ pestes attigerint. Apud Pistorienses in Etruriã primum res orta est. Enimuerò cum Cancellarij Pinzaticos ex eã vrbe deiecissent, factum est, vt duo Germani sanguinis fratres, quorum hic Guelf nomen ferret, ille verò Gibel, in diuersas factiones suum fauorem inclinauerint, nomenque vterque suum dedit his, vnde stetit, partibus; Pinzati, Gibellini dicti; diuersę factionis, Guelfi. Serpsit inde latius pestis, breuiq; vniuersam corripuit Italiam. Hinc bella non tantum inter eiues orta, sed inter propinquos & fratres. Multæ Italiã vrbes hoc motu à Pontifice defecerunt.

*Enne. 7
lib. 6.*

^{Lib. 8. Saxon. cap. 8.} runt. Sic (*ut Krantzius tradit*) de imo tartaro
 natâ diffensione, Italicae ciuitates tumultuâtes, ^{Sauitia istarum partium et feratit di.}
 miris circiuectionibus, & vertiginoso circuitu
 implicitæ, implacabili odio læuiūt in inuicem,
 nescientes quidnam eâ in se insequantur. Non
 modò enim signa bellica habent aduersa; sed
 colores, terræ fructus, habitus corporum, ipse
 hominum incessus, digitorum concrepitus, &
 oris hiatus, suam habuere partium significatio-
 nem. Brixiani, Bergomensesque allium, (cuius
 apud eorū plebem frequens est vsus) quo scin-
 das modo, plurimum à ratione partium existi-
 mant interesse. auditumq; aliquando est, fuisse
 in Bergomensium montibus, qui aduenas ex
 Calabria, Apulise, aut Etruscis viatores hospiti-
 o receptos, allium (quod suo ipsius hospitis
 iudicio, in nucleos naturâ distinctos, diuidi
 oportuit) gladio seindentes, tamquam diuersa-
 rum partium, interfecerint. *Abbas Vrspergen-
 sis Frederico equalis, historias suas claudit laudi-
 bus Frederici huius nominis Secundi Imperatoris,
 insectationeq; Pontificum: eum scribit pie sacrum
 bellum gessisse; nullaq; virtute, obseruantia, obse-
 cratione placare execrabile odium Pontificum po-
 tuisse, quo minùs in eum indignè, nec ullo eius me-
 rito, euertendum incumberent. Fama frequētior,
 & sensus propè omnium conspirans (*ut scribit
 loco supra citato Emilius*) eum damnant. Palme-
 rius testatur Fredericum sub graui censurâ Pon-
 tificis in Apuliâ apud opidum Tarentinum mor-
 tuum esse. Hæc cum ita se habeant, equidem mihi
 videtur Ioannes Trithemius hoc nomine immeritò
 reprobare Abbatē Ioachim, & prædictiones illius:
 eas affirmans non habere auctoritatem, quasi falso
 prædixisset Frederici hostilitatem aduersus Ecclē-*

N

siaz.

siam. Nam vt de ceteris interim taceam, inquit, Fredericum imperatorem hostem Ecclesiæ futurum somniauit: quem omnes nouimus vsq; ad mortem, pacificum, & Romano Pontifici subiectum, & fidelem perseuerasse. *Ostensum est Fredericum Primum Imperatorem ab Alexandro Tertio Pontifice excommunicatū; hostilitatem acerbè cum eo exercuisse: quatuor pseudopapas contra Alexandrum creasse. Itaq; non errauit hic Ioa- chim, si hunc signauit, prædices hostem Ecclesiæ futurum. Si autem huius nepotem Fredericum Secun- dum intelligit: profectò non somniauit, cum eius impietatem prædixit, quâ afflixit grauissimè Rom. Pontifices, & Ecclesiam uniuersam, maximè in Italiâ. Vt ex solo c. Ad Apostolica dignitatē. 6. De- cretal. De Sent. & re iudicata, constat impiū fuisse, perfidiā & periurio Romanam Ecclesiam violasse, ac tandem merito excommunicatum ab Innocen. 4. Pont. & imperio exutum. historici omnes scelera eius non dissimulant: solus Vrspergensis laudare videtur. cuius opinio, siue potius error, tum Trube- mio, tum aliis potuit occasio esse errandi. Sed ad pro- positum redeo. Guelphi & Gibellini nomina, primū audita, Frederico primo Imperatore, & Alexan- dro Tertio Pontifice, dissentientibus, circa annum Domini millesimum, centesimum, sexagesimum; si re. 7è computat annos Gil. Genebrardus. Pace inter eos in ita fere exoleuerant: postea verò Frederici Secundi odio in Ecclesiam & Pontifices Romanos, hæc teterrima factionum nomina, ad perniciem hu- mani generis restituta sunt. & quod scripsit Krätz in hodiernum vsque durant.*

*Distoris
re. ollicitio*

Christiana reipublica geminas pestes, hæreses truculentissimas, & dissidium exitiale Imperato- rum cum Ecclesiâ Romanâ, seculo D. Francisci, penè

*ipse sal-
sus aliu
deist occa
sionem et
1974.*

*Pauli
Aemil.
in Ludue
1 X.*

*Lib. 8.
Sax. c. 8.*

penè uniuerso orbe grassantes, exposui pluribus verbis. Vides quo loco res illius temporis. ut è sententiâ malorum omnium, mores eui illius corruptissimi, & peccandi impunitas, à duobus istis malis. Quamobrem, suffragantibus nobis historiis Ecclesiasticis, Deus Opt. Maximus grauissimè commotus, humano generi extrema supplicia comminatus, sumisset etiam, nisi intercessione D. Mariæ Virginis placatus fuisset: cuius auspiciis & ductu, nobile par amicorum S. Dominicus, & S. Franciscus interuenère, qui contra duo illa exitia orbis Christiani, & propter ea orbi imminentiâ pericula, se obicerent & liberarent. Itaque ut in turbulento prælio, præfecti in hostes immittunt bello meliores: sic imperante Deo contra illas Reipub. Christianæ pestes, S. Dominicus & S. Franciscus, suos Ordines duxerunt velut prætorias cohortes contra hostes: quorum operâ & auxilio illa extinctæ; Ecclesia ferè collapsa, stabilita fuit & confirmata. In Elogiis in D. Frânciscum positus ante historiam vitæ ipsius, habes visum S. Dominici: adi, & lege; faciliùs hæc intelliges.

Cùm de sectâ Humilium agerem suprâ, memorauit ex Aemilio paucis, duabus sectis Humilium & Pauperum à Lugduno ab Ecclesiâ reprobatis, Ordines duos S. Dominici, & S. Francisci Ecclesiæ ad probationem subrogatos: ut intelligas, quâ causâ, quo auctore, cui fini; Mendicantium ordinum instituta prodierint, & recepta sint. Iam suprâ ea commemorare libet, & multo illustriora ad propositam rem amplificandam. Audi Iacobum Bergomensem, & quæ dicit nota. sic habet: Increbuerat tunc ex hæreticorum multitudine, & Imperatorum temeritate, tanta Clericorum & improborum virorum licentia, ut nulla religionis fa-

Lib. 6.
de reb.
ges. Frâ.
cor. Pbi.
lip. 11.
Auguf.

Lib. 13.
Supp.
ad ann.
1117.

Mendicantium
De di-
necor in-
dula. &
adpro. 11

cies in Ecclesia Dei cognosceretur. Dixisses tunc omnes non modò laicos Christianos, sed etiam clericos & monachos in Italiâ, aut inquilinos fuisse, aut ex extrema omnium nationum fece eò commigrasse. Christianorum itaq; Dominus Iesus Christus, turpitudine & calamitate commotus, hunc potissimùm Ordinē Prædicatorum & Minorum excitauit: vt collabentem Christianam Religionem erigeret. *In eandem sententiam scribit S. Antoninus:* Equidem diuina prouidentia, quæ perpetuâ mundum ratione gubernans, minùs in necessariis deficiens quàm natura; sed omnia suauiter disponens, vnicuique oportuna tempore suo concedens; animaduertens Pontifices loca tenentes Apostolorum, Parochialesque Sacerdotes successores septuaginta duorum discipulorum, quos ad prædicandum Dominus Iesus Christus eligens destinarat per orbem, ab officio prædicationis quasi cessare, & multo magis ab hæresum extirpatione, & in zelo animarum tepescere: Ecclesiæ suæ sacrosanctæ affluenter prouidit, suscitando tempore illo Ordinem mendicantium, qui his tam solerter, quàm ardentèr insisterent. Hic Ordo bifariâ distinctus inuenitur, in Prædicatores videlicet & Minores: quibus tamen adiuncti sunt ex priuilegio Eremitani & Carmelita. *Visus est olim S. Franciscus Ecclesiam Lateranensem, iam ruentem subiectis humeris sustentasse. quod etiam de S. Dominico graues auctores commemorant. Nam illa ætas tam barbara, tam corrupta, quâ Ordines eorum prodire, horum auxilio stabilita fuit: & posteriora sæcula in hodiernũ vsq; diem fulciunt & confirmant. Hac laus cum familia nostra non falso, nec temerè, ab æquis iudicibus*
tribua-

*Vi Eccle-
sia labor-
anti sub-
sidentur.*

Histot.
Tert.
part.
tit. 23.
c. 1.

Bonau.
c. 3. §. 8.

Theod.
ab Apol.
Lib. 1.
S. Dom.
c. 12. &
Iac. Ber-
gom.
lib. 13.
Supp.

Mat. 20. tribuatur, etiā aliis ordinibus, quos deinceps, tanquam variis horis, operarios Dominus in vineam suam misit, iure contribuenda venit.

Igitur illi Ordines, fulcra sunt & sustentacula Ecclesie: & velut copie auxiliares, quae sociis defatigatis, cassis, cedentibus, subsidiantur. expediti in primā acie laborantibus succurrunt. ac velut pastorij canes, qui ante omnes latratu abarcent lupos, dente petunt, dentes luporum primi excipiunt. quorum utilitatem, ne dicam necessitudinem, qui non agnoscit, profectō ignorat, aut certē dissimulat. Mirum non est eos apud istos nouatores, Ecclesie hostes malē audire: sed pro nihilo putari, imō contemni etiam ab aliis (acerbius nihil dicam) valdē mirum. quinimo non mirum: quia indicium bonitatis, displicere malis. An tu putas impunē luros, qui cum eis hostilitatem exercent? haud arbitror.

Ordinum
regulariā
utilitas
magna.

Lib. 1. Audi fabulam non fabulam, quam ex Hieronymo de bono stat. re. lig. c. 33. Plato ascribere visum est. Prælati quidā, ne scio quo spiritu inducti, de Franciscano Ordine abolendo, consilia inter se contulerunt: & ad eam rem perficiendam quoddam aliquot Episcoporum conuenticulum coegerunt. Erat autem in eādē vrbe Ecclesia præcipua, & in Ecclesie fenestris vitreis duę imagines pictæ: vna S. Pauli, qui ensē; altera S. Francisci, qui crucē manibus tenebat. Noctē Aedituus visus est sibi Paullum audire hæc dicentem; Quid agis Francisce? cur tuam non defendis familiam? cui ille, Quid faciam? nihil habeo præter crucem: & hæc ipsa me admonet de patientiā seruandā. Tum Apostolus hortari, ne tantam ferret iniuriam, suumque ei offerre gladium. Territus Aedituus, simul ac illuxit, accurrit in templum; certoque vidit vtramque imaginem insignia

Cum iniuria mul-
torum.

inter se cominutasse: ac in Paulli dextrâ crucem adhuc esse; Franciscum verò gladium habere cruore stillantem. quod dum secum tacitus miraretur, increbuit rumor, Episcopum illum, qui eius consilij auctor fuerat, repertū esse mortuum præcisus cervicibus. Ac ipse quoque nocturnum visum narrare cœpit: ac pro eius fide ipsas imagines omnibus ostentare. *Sub uno exemplo, causam ago omnium Ordinum, & institutorum Ecclesiasticorum. omnes invidentiæ & iniuriæ expositi. Et quia iniuriæ oportuno nos; magis adpetimur, quieti, placido ingenio, metuentes magis quàm metuendi: iniuriam acceptam ignoscere malumus, quàm persequi. Deus ipse aliquando causam nostram, imo suam ager: qui in nostra iniuriâ despicitur, vlciscetur eos qui nobis nocere conantur.*

Qui vitia obser-
vant, non
merita.

*Verùm ne causæ deesse videantur suæ, vitili-
gatores illi vitia nostra nobis obijciunt, ex aliorum
lapsu facientes lucrum, sicut ex vlcere muscæ. Sed
& vitis Christi palmites habuit vitiosos. Non con-
tinuò profectò extirpat vititor expertus vitem vi-
tiosam: sed curiosè priùs purgat eam, vt fructum
plus adferat. Nimum oculati vos, vbi non videre
oportet, vel saltem humanam miseriam commiserari,
cùm accidit aliquid humanum. Perit aliqua
navis in portu: sed tu quid accidere in medio
mari credis? Quanto huic periculum paratius
foret multa agenti, molienti quæ, cui ne otium
quidem tutum est! Pereunt aliquando inno-
centes, quis negat? nocentes tamen sapius. Sed
claudite mihi paulisper sinistrum illum oculum, &
dextrum aperite cum ambabus auribus. Audite olim
dictum, in vos torquendum: Quid scavitis? quid
excacamini studio partium? quid tanti erroris
longâ*

Ioan. 11.

Sen.
epist. 14.

Aug. de
moribus
Ecclef.
Cartho.
3. 10. 1.

longâ defensione implicamini? fruges in agro, frumenta in arêa quærite : apparebunt facilè, seseq; offerent ipsa quærentibus. Quid nimis in purgamenta oculos intenditis? quid ab optimi horti vbertate imperitos homines sepium asperitate terretis? Ceterum ut ipsi naturâ malis sic ipsa mala non in nobis, sed in aliis curiosius obseruamus. cum ita naturâ comparatum sit, ut altiùs iniuriæ quàm merita descendant. & illa citò defluât, has tenax memoria custodiat. Pergo nunc ad reliqua propositi exsequenda.

Dixi quæ facies Ecclesiæ D. Francisci sæculo, quanta deformatio ab hæresi, & pernicioso illo dissidio: contra quæ, sicuti hostes infestissimos, S. Dominici & S. Francisci ordines deducti sunt. Et quidem omnium iudicio, in hæresi conuincendâ S. Dominicus primas tenuit, quas nos quoque ei libenter deferimus, ipsi, meritis eius & virtute singulari concessas. Enimuerò obortam apud Tolozates Albigensum hæresin, Innocentio Tertio procurante, (quod Platina scribit) mirâ celeritate com-

pescuit. Teste Ioanne Garzone Bononiensi, annos decem Galliam Narbonensem peragravit, prædicando, populos docendo, eosq; ab hæresi reuocando. Nemo vniquâ inuentus est, qui cum hæreticis tam forti, & tam constanti animo arma contulerit. Tradit Iacobus Bergom. quòd Ordo S. Dominici cõtra hæreticos extinguendos impetuosissimus, audacissimusque habitus sit. Itaq; à predicatione, quam S. Dominicus orsus est contra hæreticos, familiæ suæ noue nomen indidit, (ut testatur Polidor. Virgil.) vti longè latèque omnibus terris Euangelium diuulgando, diceretur Fratres Predicatores. Nullus namque ordo (ante Thomæ Thoma Boz.) certus fuerat, cui propositum

Sen. 1.
de ben.
cap. 7.

Inno-
cent. III.
In vita
S. Domi-
nici a-
pod A-
loisium.

Lib. 13.
Supp.
hisor.
ad annũ
1117.

Lib. 7. de
In. 1. 4

Lib. 9. de
fig. Ec-
cl. 1. 6

S. Domi-
nici vir-
tus in re-
lenda hæ-
resi. Albi-
gensum.

foret, in primis, hæreticos profligare: quocirca Dominicus aduersus hos, Ordinem suum constituit, cui foret hæc præcipua cura, illos retundere & perdere. Illi ergo primari in hoc sacro bello milites: Secundari fuere fratres Minores. Quantum laborauerit S. Antonius à Paduâ Ordinis Minorum, ut Albigensium reliquias, tum Italiâ, tum Galliâ, maxime verò Tolosâ depelleret & profligaret, quantâ concionû frequentia & fructu, quantis miraculorum prodigiis, hæresiarchas conuinceret, cognoscet, si te non pigeat historiam uitæ eius legere, præsertim capite septimo & quartodecimo. Scribit S. Antoninus anno salutis millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, fratres Prædicatores simul & Minores missas ad partes Tolosanas, qui in hæreticos inquirerent: qui ab ipsis hæreticis martyrio coronati, à Deo miraculorum gloria decorati sunt. ut rectè memoria tradiderit Platina, Iuuenere Innocentij Tertij Pontificis virtutem & doctrinam, beati Dominici, vnde Prædicatorum; & Francisci Assisianis sanctitas, vnde Minorum Ordo tum originem habuit.

Vides quâ ratione priori malo, hæresi illius temporis obuiam iuerit diuina providentia. Dicâ nunc quâ alterum, dissidium scilicet cum Ecclesia, medicari conata sit: nempe operâ & adiutorio B. Francisci. Is vidit ætate suâ, (certè intellegere potuit, paullo ante se) à Frederico Primo, inductum schisma. Vidit postcâ Frederici Secundi hostilitatē aduersum Romanos Pontifices, à quibus diris petitus & excommunicatus fuit; in cuius aulâ aliquando versatus pro illius bono, cuius imperij anno quindécimo ex hac vitâ migravit. Prauidit etiam (teste Barptolom. Pisano) diuturnum illud schisma Urbano Sexto Pontifice subortum, quod durauit tri-

Apud
Sutrium
1. l. m.

Histor.
Ter. par.
tit. 24. c.
9. §. 1.

Inno-
cen. III.

S. Fran-
cisus vi-
dit schis-
matam
Ecclesia.
alis pra-
uidit.

Câfor.
fruct. 18

ginta

ginta nouem annis, adusque Martinum quintum,
 Constantiæ sublatâ dissensione delectum. Vidit pe-
 riculum, remediū adhibuit in instinctu diuino. Nam
 cum nulla sit reliqua spes salutis, si hæresis discin-
 dat, si schisma inconsutilem Domini tunicam dila-
 ceret: (dissensum generant tum à fide, tum à Sede
 Apostolica; vnde certa mors, certa perditio.) totum
 se contulit ad Romanam Ecclesiam purâ & solidâ,
 indiuiduâ & stabili fide, cum obseruantia summâ
 colendam, quod facere debent, qui volent esse Chri-
 stiani & salui. Itaque fratres suos ex voto viuere
 voluit obediētes Ecclesiæ Romanæ, vti ceteros om-
 nes in fide illius & obseruantia studiosius confir-
 marent. In initio prioris Regule, quam Innocentius
 Tertius adprobauit, votum præformauit hac for-
 mulâ; Frater Franciscus, & quicumque erit ca-
 put istius Religionis, promittit obedientiam &
 reuerentiam domino Innocentio Papæ, & eius
 successoribus obedire. Item in initio regule poste-
 rioris, quam Honorius Tertius confirmauit: Fra-
 ter Franciscus promittit obedientiam & reue-
 rentiam domino Papæ Honorio, & successoribus
 eius canonicè intrantibus, & Ecclesiæ Ro-
 manæ. Signatè inquit, canonicè intrantibus,
 Schisma cautè vitandum subindicans. Vides, si
 animaduertis, istiusmodi votum obedientiæ, Ponti-
 fici Romano, & Ecclesiæ Romanæ, à se, à toto Ordi-
 ne suo seruandæ, in suâ Regulâ, ante omnes insti-
 tuisse. Et profectò nobilis sponso: cuius obseruatiâ,
 sicuti certo signo discernuntur oues & lupi, hæreti-
 ci & Christiani. Quapropter teste S. Bonauentu-
 râ, Docuit fratres honorare præcipuâ reueren-
 tiâ Sacerdotes: fidei quoque veritatem, secun-
 dum quod sancta Romana tenet & docet Ec-
 clesia, & firmiter credere, & simpliciter confi-

Contra
 que regu-
 lam præ-
 formauit
 sua.

Cap. 1.

Cap. 4.

Pro fide
 Rom. Ec-
 clesiæ
 tenendâ.

teri. Vnde etiam in laudibus S. Francisci canimus, Franciscus vir Catholicus, & totus Apostolicus Ecclesie teneri fidem Romanæ docuit: presbyterosque monuit præ cunctis reuereri. Nota, quamobrem Seraphicus Ordo in odio sit: Romanus est, & Romanae fidei acerrimus propugnator. Merito sanè: quia Romanum esse, est Catholicum esse, & Christianum. & soli Catholici Christiani. id verum esse, qui priscos illos Christianos vel à limine salutauit, negare non potest. Acutè Tertullianus suo more, sic nostram confirmat sententiam: Si hæretici sunt, Christiani esse non possunt: non à Christo habendo, quod à suâ electione sectari, hæreticorum nomine admittunt. Christum ore quidem præferunt: sed fidem Christianam impietate violarunt. Verè B. August. Nominatenus inuenitur Christus apud quoslibet hæreticos, qui se Christianos vocari volunt: re verò ipsa non est apud eos. Sed, o Deum immortalem, ubi Christus, ubi Christi fides, si non Roma? de qua Tertullian. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt! ubi Petrus passioni Dominicæ adæquatur; ubi Paullus Ioannis exitu coronatur! ubi Apostolus Ioannes posteaquam in oleum igneum immersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Signatè inquit, statu felix: ut, (quod scribit grauissimus auctor Episcopus, & martyr Cyprianus;) cogites eos esse Romanos, ad quos perfidia habere non possit accessum. Ibi pietas semper stetit, nunquam succubuit. A Christo defecere aliorum Apostolorum Ecclesia, non Petri. & certum est illud Beati Hieronymi; Profligato à sobole malâ patrimonio, apud illos solos incorrupta patrum seruetur hereditas. Soliditas enim illius fidei, quæ in Apo-

Qua sola
Ecclesia
Christi.

Adquam
perfidia
non potest
habere
accessum.

*De piq
script.
cap. 17.

Enchy.
c. 6.

*De piq
script.
c. 16.

Epist. 51

*Epist. 17
ad Da-
mas. 104
† Leo 1.
Ser. 2. in
annuet.
suæ 25.

Leo 1.
adu. p.
sum.
Ma.
Luc.
11.

Deu.
9.

*Leo
1. de
tali
& P.

Apostolorum Principe est laudata, perpetua est: & sicut permanet, quod in Christo Petrus credidit, ita permanet quod in Petro Christus instituit. *Sape quidem à Tyrannis, ab hæreticis vehementissimos est perpeffa insultus: Semper tamen illa quamvis afflictæ & pressæ, fortiùs respiravit, emerfit. neque ullis fluctibus tempestatum, aut procellis, Petri nauicula submergi vel opprimi potuit. Infelix miselle*

Niteris in cassum Petri submergere nauem:

Fluctuat, ast numquam desinet esse ratis.

*Fluctuat
illa nauis,
non mar-
gitur.*

Leo 1 X.
adu. psc-
sum.

Mic. 32.

Luc. 12.
31.

Nam Romanæ Ecclesiæ fides per Petrum super terram ædificata, nec hæctenus defecit, nec deficiet in sæcula, Christo eius domino rogante pro eâ, ceu testatur sub ipsâ passione suâ, Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Quo dicto demonstraui, fidem fratrum vario defectu periclitandam: sed inconcussâ & indeficiente fide Petri, velut firmæ ancoræ subsidio figendam, & in fundamento vniuersalis Ecclesiæ confirmandam. quod nemo negat, nisi qui euidenter hæc ipsa verba veritatis impugnat.

O felix Roma, quæ tantorum principum

Es purpurata pretioso sanguine!

Non laude tuâ, sed ipsorum meritis,

Excellis omnem mundi pulchritudinem.

Deut. 17
9.

Tu ille locus, quem elegit Dominus Deus. in te iudex, qui iudicat iudicij veritatem: cuius sequenda sententia est, nec declinandum ad dextram, neque ad sinistram. Quondam orbis domina: & nunc latius præsides religione diuinâ, quàm tunc domina-

Leo ser.
1. de na-
tali Petri
& Pauli.

tione terrena. Quamuis enim multis aucta victoriis ius imperij tui, terrâ, mariq; protuleris: minus tamen est, quod tibi bellicus labor sub-

*Romæ or-
bit d ms.
na, reli-
gione di-
uina.*

didit,

didit, quàm quod pax Christiana subiecit. *Et quidē sic sentiunt de Ecclesiā Romanā prisca Christiani omnes: ut aetate priores, ita fide & doctrinā Christi puriores. ac valde mirarer, castra Ecclesiæ deserere, qui iniecto animo legit veterum monumenta patrum: nisi scriptum esset, Excæcauit illos malitia eorum. Inuidia cæca plus valet apud plerosq̄, quàm gratia beneficiorum.*

Mitto hæc. causse iugulum peto: paucis commemorabo, cur pro gratiā, Romana Ecclesia tantam inuenerit inuidiam, apud nimis multos. Vocant Antichristi sedem, Babylonia regnum, meretricem magnam, illam qua sedes Christi, ciuitas Dei, & sponsa agni est. Sed antiquum obtinent: & consuetum bonos ab improbis referre conuitia, quorū lingua moribus consonat: & impurus ipse sermo satis arguit illorum turpitudinē. Neg, tamen ignominia nobis est pati ab illis, qua à fratribus suis passus est Christus: nec illis est gloria aduersum nos facere, quod aduersum Christū fecere Iudæi. Illud notum est, Si patrem familias Bēelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Ceterū felix Romā, video in te, præter alia bene multa, qua meritò me in tuo gremio teneant, Sacerdotum continuam successionē, à Petro adusque nostra tempora, nullis persequutionibus tyrannorum, nullis impugnationibus hæreticorum interruptam: & supremam tibi à Christo datam iudicandi potestatem. Non potuit unquam, sed nec poterit contra te obtinere illud serpentis iam olim contritum, & deinceps semper à mulieris semine conterendū caput. Christus pro te rogauit, ne tua deficiat fides: nec aduersum te porta inferi praualeant. Fremit Leo rugiens, & venena diffundit callidus serpens: ira & inuidia impatientissimus, vires suas omnes, & machi-

*In quam
loquuntur
multi
currunt.*

in machinas frustra esse videt: ferre debet, pati non potest. Audi & caue aspidis letifera sibilu & mortuum: Purior olim Romanensis Ecclesia: nunc facta desertrix, ab auita Apostolorum fide & pietate degenerauit. Apostolica illa Ecclesia, quæ fuit omnium gentium, iam non est, periit. Hoc dicunt, qui in illâ non sunt. O impudentem vocem! Illa non est, quia tu in illâ non es? vide ne tu ideo non sis: nam illa erit, etsi tu non sis. Clamant tamen hæc illi plenis buccis, & vociferantur: sed rumpantur licet, probabunt numquam. Vos rogo, boni viri, Quando igitur hanc fidem Roma perdidit? quo tempore? quo Pontifice? quâ viâ? quâ vi? quibus incrementis urbem & orbem religio peruasit aliena? Quas voces, quas turbas, quæ lamenta progenuit? Omnes orbe reliquo sopiti sunt, dum Roma, Roma inquâ, noua Sacramenta, nouum sacrificium, nouum religionis dogma procuderet? Nullus exstitit historicus, neque Latinus, neque Græcus, neque remotus, neque citimus, qui rem tantam vel obscure iaceret in Commentarios? Verba hæc fortissimi martyris pondus habent. libra. & si potes, ad hæc responde.

Pressius agam. & tangam vlcus, vt educam inuidie sanie, si fieri potest. Quis initio nascentis Ecclesie hereses damnauit? quis Simonem magum omnium hereticorum patrem, & mali illius corui oua mala protriuit? Petrus Apostolus. Quis Montanum, Nouatum, Sabellium, Manetem? Petri successor, Romanus Pontifex. Quis Arrium, Aërium, Macedonium, Vigilantium, Eluidium, Pëlagium, rabidas pestes exstinxit? Pontifex Romanus. A quâ Sede proscripti Orientales Nestoriani, Itonomachi, nisi à Romanâ? Illa caput draconis secat.

Fidem nō mutauit.

Aug. con. 1. in Psal. 101.

Edmon. Camp. tat. 7.

Hereses omnes perfidie damnant.

cat.

cat. Illa Berengarium, illa Pauperes Lugdunenses, illa Albigenſes, & cetera renaſcentia hydræ capita abſtulit enſe poteſtatis à Chriſto tradita. Iam verò Bohemos illos, Huſſitas, VVicleſiſtas, deniq; Memnonem, Lutherum, Calvinum, aſpidum ouis antiquarum incumbentes, & vomitus illorum canum reſorbentes: (nil noui adferre poſſunt, quod non antea inductum, ſimul & cōdemnatum fuit) quis hos hæreticos pronūciauit? Chriſti Vicarius, Petri ſucceſſor. eadem illa Sedes, ipſa met Roma: quæ ab omni auo hæreſes omnes condemnauit, proſtrauit, profligauit. An non hæc ipſa cauſa inuidiæ & hoſtili-

In inuidiã tatis? Vera & præcipua. Faceſſat inuidia: & tandem aliquando in gratiam redite. Quicumque Hieron. epist. 177. co. 11.

extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arcã Noë non fuerit, peribit regnante diluuiò. Quicumque cum eã nõ colligit, ſpargit: hoc eſt, Qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt. Ita ſentio: & in hoc ſenſu perpetuum ut me confirmet, in tanto errorum diſſenſu, Summum Deum ſupplex oro, cum animo meo ſæpe reputans B. Egedy tertij D. Franciſci ſocij diuinam ſententiam, O ſancta Romana Eccleſia! nos inſipientes & miſeri, non cognoscimus te, neque bonitatem tuam: Tu nos doces viam ſalutis; tu paras eam: per quam ſi quis pergit, non offendit, ſed ad gloriam aſcendit. Huius rei gratiã ſte- S. Aug. Ter. pat. hiſt. ut. 14. ca. 7. §. 12.
to genua ad Deum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & gratias ago, quòd è tot tantisq; Babiloniis erroribus, quibus inter ſe populi colliduntur, & tenebris diſſectarum ſectarum erutum, tranſtulerit in Dei lumen & regnum. & quod ſuprà eſt, in eum ordinem adlegerit, cui pro fide & obſeruantia Eccleſiæ Romanæ, contra hæreſes omnes, aduerſum pernicioſa ſchiſmatum diſſidia, bellum facere, pugnare,

gnare, & (sicuti multi nostrum fecere ut olim, ita etiam hac tempestate nostra) vitam profundere cum sanguine, in votis est.

§. 1. Perlectum est Euangelium illud.] In-
tuo capitis secundi ostensam, qui eius cultus & ve-
stis, quâ usus biennio à conversione. Nunc audito
Euangelio, ubi Christus in suis discipulos ire sine
pecuniâ in zonis, absque perâ in viâ, calciamentis,
& virgâ: posito eremitico habitu, induit fere eius
forma vestem, qualis nunc à toto ordine usurpatur,

Confor.
fruc. 8.

Hic par.
ter. ut. 23
77.

ut deserit scribit Barp. Pisanus. Itaq; anno Domi-
ni millesimo ducentesimo nono, quod S. Antoninus
testatur, secundum opinionem veriolem, in la-
pide isto fundamentali, Ordo fratrum Mino-
rum initium & fundamentum accepit.

Ordo Mi-
noru quâ-
do in cepto
vit.

2. Cœperunt ipsius exemplo viri quidam ad
pœnitentiam animari.] quorû primus Bernar-
dus. hic quâ ratione à S. Francisco inductus, uti
contemptis omnibus, nudus Christum sequeretur ex

Indide.

præscriptio Euangelij, docet S. Antoninus, verbis
quidem non admodum compositis; sed in quibus se
virtus ostendit, inquit: S. Franciscus cum sic à

Bernar. 2
Quintâ-
valse pri-
mus Mi-
nerida.

mundo abstractus, à multis reputatus insanus,
per duos annos in maximâ austeritate, pauper-
tate, & patientiâ, soli Domino deseruiret, vir
quidam venerabilis de nobilioribus pruden-
tioribus, & ditioribus ciuitatis Assisij Bernardus
nomine, cuius consilio tota ciuitas illa regeba-
tur, prudenter considerans in B. Francisco tan-
tum mundi contemptû: diuino instinctu ipsum
ad secum cœnandum, & dormiendum deuotè
inuitauit, ut eius sanctitatem, vel fatuitatè me-
lius explorare valeret. Factâ cenâ dominus Ber-
nardus fecit parari lectum pro B. Francisco in
suâ camerâ, in quâ iugiter lampas ardebat. San-
ctus

Etus autem Franciscus statim ut intrauit cameram, ut absconderet diuinam gratiam, proiecit se in lectum, velle dormire se ostendens. Dominus autem Bernardus posuit in corde suo; latenter eum obseruare de nocte: vnde tali vsus est cautelâ. Cùm aliquantulum in suo lecto quieuisset, finxit se alte dormire, & profundissime stertere. Sanctus autem Franciscus secretorum Dei absconditor fidelis, cùm crederet dominum Bernardum profundè dormire, in profundo noctis silentio surgit è lecto: & leuatâ facie in cælum, manibus & oculis ad Deum totus intentus, & feruenter ignitus, deuotissime orans dicebat,

DEVS MEVS, ET OMNIA.

Et hæc verba cum tantis lacrymis geminabat ad Deum, & cum tam deuota morositate frequentabat, quòd vsque ad manè aliud non dicebat, nisi Deus meus, & omnia. Bernardus autem lampade ibi accensâ, cuncta hæc videns, & verba diligenter intelligens, & Sancti deuotionem perpendens, tactus à Spiritu sancto in medullis cordis intrinsecus, manè facto, dixit ad B. Franciscum; Si quis à domino suo haberet multa vel pauca, & nollet ea amplius retinere; quid de ipsis agere posset quod melius est? Respondit B. Franciscus, quòd ea domino suo reddere deberet, à quo eadem recepisset. Et dominus Bernardus; Ego frater Frâncisce, omnia meâ bona temporalia volo erogare amore Domini mei, qui mihi ea contulit, prout tibi melius videbitur expedire: & te sequi, & facere quæcunque mandaueris. *Exscripsi ex S. Antonino. Ille ex Speculo vitæ S. Francisci, & sociorum, siue Bartholomæo Pisano Conform. fructus S. Atque deinceps factum*

*Trahitur
p. 121
Francisci*

*Bartholomæo
Pisano
Conform.*

factum quod S. Bonau. hoc paragrapho commemo-
rat. Inuat ponere verba Sanctorum: in quibus plus
energiae mihi videtur, quam ceteris. Secundum
artem non scripserunt, sed secundum gratiam,
quae supra omnem artem est. Res etiam plus va-
lent, quam verba. Ceterum qui Christi amore pa-
rentes reliquisti, opes, sacerdotia: pro nihilo puta,
aliquando relinquenda nolenti. Merces illa magna
te soletur: quoniam teste B. Ambrosio, Sanctis om-
nia Deus est. & contra. Omnis copia quae Deus
non est, egestas est.

Candorem pectoris Bernardi aperiam verbis. Ma-
ruli. Ab oculis Bernardi à Quinta-valle (hoc
illi nomē) veluti duabus lucidissimis stellis, miri
splendoris radios promicare in visu conspexit
F. Leo: quod nemine quodam intuitus fuerat,
quem se meliorem non iudicaret. Fertur enim, si
quem vili veste tectum aspiceret, sibimet dice-
re solitus; hic patientius paupertatem tolerat,
quam tu Bernarde. & si quem pretiosius indu-
tum; hic fortè sub veste delicatam melior est,
quam tu Bernarde. Merito igitur illi oculi ra-
diarunt, quorum aciem nulla unquam teme-
rarij iudicij hebetauerat lippitudo, & semper
integram, puramque conseruarant verae sanctaeque
collyrium humilitatis.

Diligebatur Bernardus à S. Francisco praeter ceteris:
quia facile princeps ciuitatis Assisi, & magnarum
opum, omnia pauperibus liberaliter dedisset, se Deo.
ut merito S. Franciscus dixerit, ipsum Ordinis Mi-
norum fundamenta iecisse. Is moribundus inter alia
fertur dixisse fratribus, Quo loco fui, vos nunc
estis: & quo nunc ego, vos aliquando futuri. In-
uenio in animam meam, quod pro mille mundis
aequalibus istis, nolle non seruisse Domino Iesu Christo.

O 3. Inter

Amb.
ep. 63.

Ep. 56.
Lib. 11.
Conf.
c. 8.

Lib. 1.
dictor.
factor.
memor.
cap. 1.

Animi in
eo puritas
& candor.

Barpt.
Pisan.
Confor.
fruc. 8.

3. Inter quos tertium sortitus est locum sarti-
 Etus pater Ægidius.] *Laurent. Sur. 10. 7. ad diem*
Aprilis 23. copiosè historiã vitæ eius persequitur,
è quibus nonnulla visum excerptere. Cùm didicif-
 ser è ciuibus suis dominum Bernardum virum
 urbis Afisij primarium, & dominum Petrum
 summae ædis ibidem Carionicum, rebus suis in
 pauperes erogatis, sancti Francisci complexos
 institutum: octiduo post, diuino instinctu per-
 motus, venit ad S. Franciscum, modis omnibus,
 ad eius viuendi rationem se accommodaturus.
 Porro S. Francisco cum Ægidio eunte Afisium,
 vt compararet pannum, quo Ægidius vestire-
 tur, obuiam ei venit mulier paupercula, stipem
 ab eo petens. Sed cùm nihil suppeteret, quod ei
 daret, angelico vultu versus ad Ægidium, De-
 mus, inquit, carissime, huic feminae propter
 Deum, pallium, quo indutus es. Ille mox hila-
 riter dedit pallium mulieri: simul autem vide-
 batur ei, elemosyna illa caelos penetrare. sen-
 sitque se ingenti quodam animi gaudio perfu-
 sum: *his talibus inuis & incrementis maximarum*
virtutum, (vt scribit S. Bonau.) ad excelsæ con-
 templationis sublimatus est verticem, & sum-
 mam Theologiam. & opera pretium mihi videtur,
 eius nonnulla argumenta delibare, simul etiam sa-
 lubria monita in gratiam candidatorum Ordinis Se-
 raphici: vt verum esse videas quod de eo scribit
 S. Antoninus. Postquam Dei seruus Ægidius
 in laboribus vitæ actiuæ viriliter desudauerat,
 mortificando passiones sensitiuæ: à copulâ Liæ
 oculis lippis, transiuit ad amplexus Rachelis
 contemplatiuæ, quæ pulchrâ erat facie, & ve-
 nusto adspectu, vt vir perfectissimus, ad magnâ
 requiem mentis, & consolationem.

Primò

Ægidius
 Tertius si-
 lius S.
 Fran.

Alta eius
 Theologia

hæc lo-
 co.

Histor.
 Ter. pat.
 tit. 24.
 7. 8. 12.
 Gen. 29.
 & 30.

Ibe
citaro.
Ioan. i. i

Primò dicendum, quod S. Antoninus refert, de initio Euangelij secundum Ioannem, In principio erat Verbum, &c. Duo fratres Dominicani venerunt inuisum F. Egidium: cumq; inter se admodum diuina miscerent colloquia, & ex occasione alter diceret S. Ioannem Euangelistam in Euangelij exordio alta & sublimia dixisse de Deo: Egidius inquit, imò nihil dixit. At illi, Quid dicis pater? cum testetur S. Augustinus, si sublimius esset locutus, totum mundum non posse capere. Ille rursus, Nihil dixit de Deo, aut certè propè nihil. Commotis illis rem declarauit similitudine, ostendens victimum monte maximum. Is inquit, si totus ex milij semine cõstaret, & passerulus de eo quotidie comederet: quantam putas portionem eius consumeret centum annis? quib. respondentibus fere nihil comparatione reliqui montis: inquit B. Egidius, immensa est sempiterna Diuinitas, diuina maiestas, tam magnus est diuinæ mons perfectionis, vt B. Ioannes nihil, aut ferè nihil sicuti vnus passer, de eo nobis attulerit, dixeritq; de Deo, respectu magnitudinis illius.

De initio
Euangelij
secundum
Ioannem.

De predestinatione, dignum quod animaduertas, vel eorũ gratiã, qui animi nimium anxij, dum considerant predestinationis decretum mutari non posse. Quod licet verum: tamen que supra nos, & à nobis sciri nequeunt, nec nos scire decet, animos nostros fatigare non debent. potiùs que ante nos, & in conspectu posita, consideranda esse. Destinatum ad mortem, peruenire ad vitam non posse, fatemur: neque enim falli potest omnium rerum certissima diuina prouidentia. Sed verum est etiam quod tu hinc velim aduertas, vix vllum lignum tam nodosum esse, quin edolando vsui fiat. Exemplo esto F. Elias: quem ex præscito factum prædestina-

De ora-
destina-
tione.

tum precibus S. Francisci, scribit *Volaterranus*. ^{Lib. 21}
Docet etiam S. Antonin. Pœnituit eum malorum, ^{Anthro.}
& saluatus est. Nouit Dominus mutare senten- ^{Histor.}
tiam, si tu noueris emendare delictum. inquit ^{pat. 3-}
S. Ambr. Itaq, considera non alta illa, sed qua ante ^{tit. 24.}
te: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim ^{c. 9. §. 3.}
regnum cœlorum. Item, Si vis ad vitam ingredi ^{In 1. cap.}
ferua mandata. Hinc F. Aegidius opportunè cu- ^{Luc.}
riosus de prædestinatione quærenti, in hunc modum ^{Mar. 14}
fertur respondiſſe; Sufficit ripa maris ad lauan- ^{Ind. 19.}
dum pedes, manus, & totum corpus. Stultus est ^{17.}
qui altum profundumq; petit. Sufficit scientia
ad bene viuendum: nimis alta non quærenda.

De per-
 petua B.
 Maria
 castitate.

Dive Virginis Matris illibatam, & perpetuam
virginitatem, illustri comprobauit miraculo. Du-
bitanti cuidam, & ut confirmaretur à B. Aegidio,
illum adeunt: ante omnia verba, Aegidius præsciens
dubitationis illius, terrâ baculo percutiens, inquit,
Frater, S. Maria Virgo est ante partum. moxq;
illic ortum est elegans lilium. Iterum humû ca-
dens, inquit, Frater, S. Maria Virgo est in partu.
& confestim alterû erupit. Tertio solum feriens,
ait, Frater, S. Maria Virgo est post partum. si-
mulq; tertium lilium enatum est. quo prodigio ille
confirmatus, ad se discessit.

De obe-
 dientiâ.

Votorum monasticorum fuit obseruantissimus,
& seuerus assertor. nec sine fructu de tribus votis
principalibus salubria eius monita in medium pro-
ducam. primum de obedientiâ. Frater quidam que-
rebatur mitti se medicatum panem, cum tamen ipsi
videretur meliùs orationi vacare. cui B. Aegidius,
Signum est superbix nolle caput subdere iu-
go obediētix, & inde extrahere: ut viam ingre-
diatur, quæ sibi videtur perfectior. Quamdiu
vos tenet sub iugo caput, implet horrea fru-
mento.

Barp. Pl.
 fan. vbi
 sup.

mento. Si tantâ esset deuotione homo, & gratiâ eleuatus, vt loqueretur cum Angelis; & à suo Prælato vocaretur: statim debet colloquium Angelorum dimittere, & Prælato protinus obedire.

De paupertate. Oſtentabant B. Aegidio quondam ^{De pau-}
*fratres magnificum illud monasterium Aſiſij: at il- ^{peritate.}
 Indidē. *le omnibus diligenter inſpectus, inquit, Fratres, ni-*
 hil vobis deest, niſi vxores. Quibus commotis
 rursus ait, Scitis tam illicitum eſſe, diſpenſare
 in paupertate, quàm in caſtitate. Poſtquàm ve-
 rò paupertatem reieciſtis, facile reiicere poteris
 & caſtitatem.*

^{Hiſt.} *De caſtitate. S. Antoninus. Interrogauit Aegi-* ^{De caſti-}
^{pat. ter.} *dium vir quidam, quo modo cauere poſſimus vitia* ^{tate.}
^{tit. 24.} *carnis. reſpondit, Qui vult transferre magna ſa-*
^{e. 7. §. 12} *xa, vel ligna, ſtudet id efficere ingenio potiùs,*
 quàm viribus. Ita hîc quoque. Omne vitium
 lædit caſtitatem: eſt enim ſicut ſpeculû clarum,
 quod per ſolum halitum obſcuratur. Impoſſi-
 bile eſt venire ad gratiam Dei, dum placet de-
 lectari in carne. Volue igitur, & reuolue, de ſu-
 per & infra, hinc & inde: & non eſt aliud niſi
 pugnare contra carnē, quæ vult te prodere die
 ac nocte. quam qui vincit, omnes inimicos vin-
 cit, & venit ad omne bonum. Inter omnes ergo
 virtutes, prædiligere caſtitatem. Cui quidam,
 Nonne maior virtus eſt caritas? at ille, Et quid
 eſt caſtius caritate? Frequenter canebat, O ſan-
 cta caſtitas, qualis es? qualis es? Tu talis es &
 tanta, qualem & quantâ fatui non cognoscunt.
 Dixit ei quidam, Quid tu vocas caſtitatem? ait,
 Caſtitem voco omnes ſenſus cuſtodire gra- ^{Caſtita-}
 tiâ Dei. *Sepultus Peruſiæ multis claruit miracu-* ^{quid.}
^{Apud} *lis. S. Bonauentura de eo dicere ſolebat, præſtitum*
^{Sur. to. 7}
^{in eius}
^{vita.}

illi à Deo, efficaciter optulari posse eis, qui ad anima suæ salutem eum inuocant. idemq. S. Bonaventura gratias agebat Deo, se in ea incidisse tempora, quibus hunc virum alloqui & videre potuit.

§. 4. Cuidam Sacerdoti, nomine Siluestro. Is fuit primus omnium in Ordine Franciscano Sacerdos. vt habet S. Antonin. Ter. par. histor. tit. 24. initio cap. 7.

5. In magnam multitudinē faciet nos Deus crescere. J Hieron. Plat. Tenue quidem & debile eius Ordinis principium: sed qui tam celeriter, quasi miraculo, excreuerit, vt paullo pōst in Generali conuentu Afifinate numerata sint quinque millia capita. atque eo ipso tempore quingenta simul adiuncta. Barptol. Pisan. eā de re scribens, testatur in illo primo Generali conuentu (Capitulum generale vocamus), qui Afisi agita-

Ordinis
Asinorū
incremētia

Lib. 2. de
hō. stat.
relig.
c. 12.

Quinque
millia, eo-
que am-
plius in pri-
mo conuen-
tu. quin-
genti no-
uiss.

Corfot.
Euc. 19.
& 24.

batur in campis, fuisse plures quinque milibus. & recipiendos ad Ordinem quingentos nouissos: quos S. Franciscus luculentā & vtili oratione, proposito hoc themate, in ordinem suum pertraxit:

Magna promissus: maiora promissa sunt
Seruemus hæc: adspiremus ad illa. (nobis,

Voluptas breuis: pœna perpetua.

Modicā passio: gloria infinita.

Addunt hæc plerique,

Multorum vocatio: paucorum electio.

Omnium retributio.

Et illi intenti modò pietati & orationi, nullam curam gesserunt corporis, aut ciborū: cum nutu Dei, cui cura est de nobis; liberaliter à vicinis ciuitatibus omnes habitū sunt. Fusè hæc Barptolom. Pisan.

Raphael Volater. Auctus exinde paullatim Ordo: vt cunctis postea multitudine virorum præfuerit, & Sacerdotio, & doctrinâ, & sanctitate

Lib. 2.
Antho.
pol.

præ-

En. 9.
lib. 6.

præcellentium. *In eandem sententiam Sabell. sic memorat.* Rarò, ac nescio, an vnquam veriùs dixerim; vllum humanæ pietatis institutum maiora sensit incrementa. totum orbem terrarum vna hæc impleuit familia. Franciscus Austracinus Theologicæ professionis homo, in iis cõmentariis, quos ad me de huiusmodi re dedit, sæpiùs testatur, difficile sibi videri, locorum numerum posse ab vllò inueniri, sed multo difficiliùs initiatorum: qui vt idem ille, ceteriq; de eadem re à me appellati, coniecturâ adsequuntur, sint ad sexaginta millia numero. Sape & hoc fando auditum, Magistrum vniuersi Ordinis polliceri quandoque ausum Pio Pontifici Maximo, expeditionem in Turcos paranti, ex Seraphici Fracisci familiâ, triginta bellatorum millia, qui bellica munera nauiter obire possent, nihil sacrorû cultu interpellato. *Vixit Sabellicus anno Dom. 1494. De Samsonè Ordinis generati Ministro id scribit Pet. Radulph. lib. 1. bist. Seraphicæ Religionis. Iam verò nostro seculo, quot fuerint illius instituti professores, Romanus scriptor Thomas Bozius Cõgregationis Oratorij Presbyterorum, extremâ etate Gregorij Tertiodecimi, memoriæ tradidit, his verbis; Annus agitur propè quadringentesimus, ex quo S. Franciscus fuit. Obseruantium (vt vocant) Capucinatorum, & Discalceatorum fratrum, qui illius instituta sequuntur, numerantur etate nostrâ centum viginti millia. Feminarum dicunt esse duplum. Atque hi in summâ paupertate, castimoniâ, & obedientiâ, quam suis præfectis exhibent, innocentissimè degunt. Neque vlla fuit etas ferè, quæ non tot millia propè eorundem dederit. Alibi plures recenset; E solâ S. Francisci familiâ*

Numerus
initiatorum
superiorum
huiusfamilielib. 6.
de signis
Ecc. c. 31Et nostrâ
etate.lib. 8.
de signis
Ecc. c. 6.

milliã numerantur virorum centum triginta millia: virginum verò duplo plura. His si adnumeremus patres Conuentuales, quorum multa cœnobia in Germaniã, Bohemiã, Poloniã, Graciã, sed maximè in Italiã; eruditione & magnis viris florentes. item tertia regule S. Francisci professores, quorum mihi in plerisq; locis monasteria si non plura, certè paria nostris visa sunt: tecum reputa, Ordo Seraphicus quanta acceperit incrementa.

Sed hæc de multitudine initiatorum cuiusq; instituti Seraphici, sexus viriusque communiter: dicam paucis speciatim de frequentia fratrum instituti nostri, quod vocant, de Observantiã. Sexto quoque anno agitur Capitulum Generale: ibi recensentur fratres mortui huius instituti tantum proximè elapso sexennio. Memoriam nostrã, minus numquam bina, sepe terna, quaterna millia, cog. amplius recensita. In Capitulo Vallisoleitano, quod anno Domini millesimo, quingentesimo, nonagesimo tertio celebratum fuit, relatum est, mortuos sexennio proximè præterito, septem millia, trecentos, quinquaginta sex, ex quo elicimus opinionem hominum plures esse.

Quo præstat ceteru.

ut rectè scripserit Ludouicus Granatensis, Ordinem D. Francisci vnicum plura fortassè intra se cœnobia, quàm reliqui omnes omnium aliorum ordinum, continere. Item rursus, Monachorum, monasteriorum, prouinciarum numero & multitudine, longissimo interuallo omnes alios ordines superare.

6. Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet.] *Mar. Marulus*: Nudos ad prædicandum Apostolos miserat Dominus: & interrogati, an missis sine sacco, & perã, & calceamentis, aliquid defuisset; responderunt, Nihil. Quid enim deesse potest iis, quibus adest ille, per

Ser. 1. de S. Fr.

Ser. 4. de S. Fr.

1. 4. c. 2. Mat. 10.

7. Luc. 11. 35.

* No. Au. c. 6.

lib. Of.

* Li. de b. stat. lig. c.

per quem facta sunt omnia? *Talis spe & fiducia fretos, B. vir fratres suos misit in Domini messem.*

Ad duodenarium numerum excreuerunt.] *Christus Dominus habuit Apostolos duodecim, atque inter eos reprobum unum Iudam. Sic Beatus Franciscus duodecim habuit socios primos, quorum vnus laqueo se suspendit. ceteri sanctitate, & miraculis claruerunt in vita & morte. ut scribit Bartholom. Pisan. Conform. fruc. 8. & S. Antoninus Tert. pari histor. tit. 24. cap. 7.*

7. Videbat inter pedes suos palmam paulatim succrescere.] *Aull. Gellius. Rem mirandam Aristoteles in septimo Problematum, & Plutarchus in septimo Symposiacorum dicit. Si supra palmæ arboris lignum magna pondera imponas; ac tam grauer virgeas, oneresque, ut magnitudo oneris sustineri non queat; non deorsum palma cedit, nec intra flectitur, sed aduersus pòdus resurgit, & sursum nititur, recuraturque. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam lignum esse placuit victoriæ: quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut vrgentibus, opprimentibusque non cedat. Palma Innocentio Tertio visa, Ordinem Seraphicum signabat, cui graua multa imposita quondam, & nunc quoque imponuntur: sed palma quãuis pressa, tamen vincit semper, vincetq; iuuante Deo, Seraphicus Ordo armis suis. de quibus S. Ambrosius, Hæc sunt arma iusti, ut cedendo vincat, sicut periti iaculandi cedentes solent vincere, & fugietes grauioribus sequentibus vulnerare.*

8. Videbat in somnis Lateranensem basilicam proximam ruinae, quam quidam homo pauperulus sustentabat.] *Hieron. Platus. Quod vilius, cum paulo post Franciscus ad Innocentium*

O 5 tium

^a Noct.
Att. 1. 3.
c. 6.

^a Palma
ingeniuo

Lib. 1.
Off. 5.

^a Lib. 2.
de bono
stat. re.
lig. c. 30.

tium Tertium vnà cum suis adisset, nouam vitæ regulam adprobendam deferens; eo conspecto, eaque regulâ accuratiùs expensâ, nihil dubitauit Pontifex, quin ad ipsum, ipsi usq; familiam pertineret. idque exitus ipse demonstrauit. Nam non modò ætas illa, quâ primùm hic Ordo prodiit, mirabiliter eius operâ adiuta, & illuminata est: sed totis trecentis his, & septuaginta sex annis, quibus deinceps stetit, hoc semper egit, vt Dei Ecclesiam quasi fulciret. Pro bono, vtiliq; mihi facturus videor, si de magnis illis viris paullo vberius dixerò, qui ex hoc ordine visi sunt columna Ecclesie fuisse. vt Summi Pontifices; multi Cardinales; Episcopi multo plures, Reges & Principes; & viri doctissimi, celeberrimiq;, optimè meriti de Republ. Christiana.

S. Franc.
venerens
suscipiat
Ecclesiam

De Nitro-
lao III.
Pont.
Max pri-
mo ex or-
dine Mi-
norum.

Græci ad
Ecclesiam
reducti:
opera Fra-
ncisq; Alino-
ram in
Lons. Lu-
gdunensi.

Summorum Pontificum primus Nicolaus Quartus fuit, antè vocatus F. Hieronymus ab Asculonatione Picens: Philosophus, et Theologus insignis, ingenio subtilis, clarus eloquio: nec minus probitate vitæ quàm moribus conspicuus. Minister prouincie Dalmatia à Gregorio Decimo legatus missus est è Concilio Lugdunensi, cum tribus aliis eiusdem instituti Patribus, inter quos S. Bonaventura fuit; ad Michaelem Paleologum Græcorum Imperatorem, quem vnà cum Græcis ad abedientiam reduxit Romane Ecclesie. Quadraginta Græcorum Prælates subscripsisse dicuntur Pontifici Romano. Deinde eligitur in totius Ordinis Ministrum Generalè. Tunc à Nicolao Tertio Cardinalis factus, paullo post Reate Pontifex renuntiat. Opemè (quod Hieron. Platus attestatur) de vniuersâ Christianâ re meritis, ob diligentiam, & vigilantiam in exsequendis omnibus officij sui partibus. Inter alia verò illud etiam insigne in eo existit, quòd

Lib. 4.
de bono
Statu
lig. 6. 16.

ⁿ Nicol.
1111.

in cognatos & affines ita semper adfectus fuit, ut iis nihilo plus se debere diceret, quam cuius bono. Virtutes & vitia (quod scribit *Platina*) Faciebant, ut in hunc magis quam in illū inclinaret. Itaq; cō facilius omnes suas curas in cōmuni- bus Ecclesie cōmodis curādis, defizebat. Nā & mul- tas discordias inter Christianos Principes auctori- tate suā sustulit, eosq; sacro fœdere vinxit. Aliquot Ecclesie civitates iniuste ab aliis occupatas, armis repetit, & in potestatem iterum redegit. Quo au- tem animo illos honores sustineret, iam tum osten- dit, cū dicere solitus esset, Multo se malle fra- trum coquum esse, quam Cardinalem. Mortuus est anno Christi 1292. cū sedisset in Pontificatu annis quatuor, & aliquot diebus, sepultus Romæ ad S. Mariam Maiorem. Petrus Radulph. lib. 2. histor. Seraphica religionis hac etiam commemorat.

Eius ma-
gestia.

Alexander Quintus, alter ex hoc ordine Ponti- fex Maximus, dictus antea Petrus Philareus, Cre- tensis nominatione, non natione: Bononiensis fuit: in Cretā diu habitavit, vnde Cretensis vocatus est. Vir in omni vitā & ætate præstans, qui Ordinem Minorum ingressus, Parisiis operam dedit studiis liberalibus & Theologia: adeo ut breui publicam scholam habuerit. Scripsit etiam doctè & accuratè in libros sententiarum. Magnus Orator, magnus Concionator fuit. Creatur Episcopus Vicetinus, de- inde Nouariensis, postremò Mediolanensis. Ab In- nocentio Septimo adlectus in numerum purpurato- rum Patrum, salutatur Cardinalis basilica duode- cim Apostolorū. Hoc gradu Pontificatum adeptus, merito Alexandri nomen obtinuit: quippe qui libe- ralitate & animi magnitudine cū quoque optimo principe cōferri posset. Munificus erat in pauperes, & suā benignitate dignos, ut breui sibi nihil serua- verit.

Alexander
Quintus
Pont.
Max. al-
ter.

Munificē-
tia eius.

Lib. 1.
de bono
Statute
lig. 111.

uerit. Vnde per iocum interdum dicere solebat, se diuitem Episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. in quo nulla pecunie cupiditas, maxima omnium perniciēs mortaliū. Mortuus est Pontificatus mense octauo. sepultus Bononię in Ecclesia fratrum Minorum. ex Platinā, & Petro Radulp. ubi supra hęc adnotauit.

Sixtus
Quartus
Pont. Ma-
ximus
Tertius.

A matre
præuius
Ordinis
uestimen-
tu.

Bessarion
nu. necesse-
sarius.

Sixtus Papa Quartus nostri fuit Ordinis, vir aternā memoriā dignissimus. Natus est an. 1414. ad vada Sabatia, quam nunc Saonam vocamus, è gente Ruuere, quod Latine Roboream significat, ab insigni gentilitio clypeo, quod est quercu aurea expressum. Videre per somnium visa est mater, ante partum, editum infantem, à beatis Francisco & Antonio cucullum & cingulum indui, quibus Minores vtuntur: idcirco nomen Francisci illi impositum. Nutrix dum puerum in balneo lauaret, ibique puerum deficientem, ac penè mortuum, ad matrem detulisset: illa somnii memor, vouit se puerum induturum habitu S. Francisci, quem ipse sex mensibus gestaret. Conualuit puer voto matris: sed exacto trimestri, & habitu Franciscano posito, rursus incidit in grauem morbum, iam annū natus & paullo amplius. At mater repetito voto pro filij salute, incolumem recepit, quem nouennem obtulit cœnobio S. Francisci. Et mirum quantum profecerit in liberalibus studiis, Magistro fratre Ioanne Pinorale, eiusdem Ordinis professore. Papię vsus fuit præceptoribus Ioanne Textore, & Andrea Nolano viris doctissimis. ibiq. operam dedit Philosophiæ & Theologiæ. Patauij Philosophiā, deinde Theologiam publicè, maximā cum laude professus est. & in plerisque alius Italię Academiis. Bessarion Cardinalis Nicenus docentem frequenter audiuit: eius familiaritate ad eò delectatus, vt frequenter vsi eodem fuerint

fuerint contubernio. Conciones eius ubique cele-
 berrima & gratissima in totâ Italia. Creatur Mi-
 nister prouinciae Liguria: deinde Procurator ordi-
 nis in Romanâ Curiâ. Tunc Vicarius Generalis
 Italia; postremum Minister Generalis Papiæ salu-
 tatus est Cardinalis, qui Romam veniens ab omni-
 bus humaniter est acceptus. Nihil eum curarum auo-
 care potuit à consuetis studiis litterarum: illis adeò
 affixus, ut in illo honore multos libros composuerit.
 Tantâ doctrinâ fuit, ut huic vni ex cætu Cardi-
 naliū, ad fidem spectantia potissimum committe-
 rentur. Itaque meritis his & virtutibus, electus est
 in summum Pontificem absens, adnitentibus ma-
 ximè Bessarione Niceno, & Francisco Mantua-
 no Cardinalibus. & mox ad rem Christianâ com-
 ponendam animum adiecit. Tyrannos exegit: pacem
 inter principes confederauit. Venetos iuuuit in ex-
 peditione contra Turcos. & pleraque talia confecit
 summo digna Pontifice. Nemo ad eam diem Potifi-
 cum animo ad munificentiam liberalitatemq; pro-
 pensior, nec in dando hilarior, nec in promerendis
 hominibus promptior fuisse memoratur. Nihil um-
 quam, quod Urbis decori & commoditati esse cense-
 ret, quin perfecit. à situ & cæno vindicauit, viis
 Urbis primū munitis, & lateribus stratis, disie-
 ctis, quæ de formem reddebant. Xenodochium San-
 cti Spiritus ab Innocentio Tertio peregrinis, agro-
 tis, & vulgò conceptis, alendis exstructum, sed iam
 penè collapsum, diruit, & pulcherrimis ædificiis,
 formâ meliori instaurauit. Expositis pueris oportu-
 num locum cum nutricibus adsignauit. Sed &
 nobilium calamitate & aegritudine motus, seorsum
 à plebe & vulgo, loca decenter ornata, adtribuit.
 Magnus B. Maria Virginis cultor, nobile tem-
 plum cum amplissimo cœnobio S. Maria de populo
 Ordinis

Urbis Ro-
 mæ in-
 staurator.

Ordinis Augustinianorū à fundamentis exadificauit: & plerasque basilicas Urbis Romæ vetustate penè collapsas, repurgatas, confirmauit, condecorauitq;. Aqua ductus in urbem intulit. Pontem super Tyberim, miro artificio, maximis impensis, suspendit, qui ab eo Sixti pons vocatur. His talibus bene multis officiis in urbem collatis, merito Romulus alter appellatus est. Ad hæc Bibliothecā Palatinam in Vaticano toto terrarum orbe celeberrimam, Platina Bibliothecario, aduectis ex omni Europā libris, construxit: certos prouentus adhibens, quibus custodes, library Græci, Latini, & Hebraei alerentur, & varij libri parari possent. opus clarissimum, & Pontifice Maximo longè dignissimum. Nec his contentus, reliquis Cardinalibus auctor fuit, ut plerasque bibliothecas suo exemplo compararint. Obiit ætatis anno septuagesimo, Pontificatus supra diem quartum anno decimo tertio; Christi Saluatoris 1484. sepultus in basilicā S. Petri in Vaticano. hæc summam ex Onuphrio Panuino, & nonnullis qui de Vitis Pontificum scripsere.

Bibliotheca
Vati-
cana au-
tor.

Platina
Sixto
Quarto

Sixtus
Quintus
Pontifex
Maximus
quartus
ex ordine
Seraphico

Postremus ex ordine S. Francisci Pontificum, Sixtus Quintus, cui antè nomen, Felix Perettus, ex opido Montis Alti in Piceno oriundus. ab ineunte ætate susceptus in Ordinem Conuentualium, bonitate nature, & indefesso studio, Theologus summus, & celeberrimus concionator. Oratio eius tam flexanima fuit, efficax, & in animos influens, ut ferè semper meretricos aliquot reduxerit ad meliorem frugem. Venetiis hereticæ prauitatis Inquisitor, Romæ fuit Procurator Ordinis Generalis. A Pio Quarto in Hispaniam missus cum Cardinale S. Sixti Legato Apostolico. A Pio Quinto creatus Vicarius generalis, mox Episcopus S. Agatha, tum Presbyter Cardinalis S. Hieronymi Illyricorum.

Nico-

Nicolao Quarto populari suo in aede S. Mariae Majoris, egregium monumentum posuit. Opera S. Ambrosij magno labore castigata, & ordine commodo distributa, meliora nobis edidit. Anno salutis 1585. summus Pontifex salutatur. Sicariis tota Italia mirra dexteritate exactis, restituit publicam tranquillitatem. Annonam leuauit summam prouidentiam. Haereticorum acerrimus hostis, doctorum virorum amator. Sanctorum Patrum operibus pure & emendate cudendis Typographiam, in Vaticano ad bibliothecam Sixti Quarti, tamquam armamentarium propugnanda Catholicae veritati, magnifice extruxit. Ex illa cotidie multa praeclara patrum monumenta prodeunt: nuperrime verò A. M. D. LXXXVIII. S. Bonauenturae S. R. E. Cardinalis opera omnia, eius iussu edita, à situ mendisq; vindicata, octo magnis tomis comprehensa. Urbem Romam multis ornamentis, pulcherrimis aedificiis, publicis viis, magnam salubrium copiam aquarum, meliorem fecit & elegantiore. Romam adeò sibi astrinxit, ut non iniuria ipsius alter, cum suo cognomine, vocandus sit Romulus. Haec talia tanto viro digna, in quo etià locum habeat illud historici Romani, Post gloriam sequitur inuidia. Nimirum, Veritas odiū parit. & in illo non erat misericordia, casura in perniciem: ne ignoscendo malis, bonos proditum iret. Discessit anno Christi 1590 sepultus ad S. Mariam Maiorem, in Sacello Praesepe Domini, quod magnificentissime exaedificauerat.

Cardinales ex familia Franciscana à R. P. Gonzaga triginta quatuor recesserunt, praeter illos quatuor qui ad summum Pontificatum venerunt. Hieron. Platus se tres & quadraginta comperisse scribit lib. 2. de bono status Relig. cap. 29.

De Archiepiscoporum & Episcoporum numero illud

Typogra-
phus Va-
ticanae im-
plantator.

Cardina-
lium nu-
merus.

Episco-
porum nu-
merus.

illud ibidem refert Platus, quod mirum fortasse videri potest: His proximis septuaginta annis, quorum plenior potuit esse memoria, plures quam centum & octoginta numeratos. Hieronymus Platus obiit Roma circiter annum Domini nonagesimum tertium, supra millesimum, quingentesimum.

Reges &
Principes
in Ordine
Seraphico

Firmamentum trium Ordinum (hic libri titulus) in recensu virorum illustrium trium Ordinum S. Francisci, memoria mandauit, Ordinem hunc nostrum duobus Imperatoribus Constantinopolitanis, Ioanne & Xere; duodecim Regibus; multis regum filiis auctum fuisse. De quibus fusiùs Barp. Pisan. Conform. fruct. octau. ubi singulos nominatim enumerat. Vix fuit vlla prouincia, qua non aliquot principibus viris, velut quibusdam gemis fuerit ornata. Habuit nostra haec prouincia inferioris Germania illustres viros è familia Dominorũ de Croy; Comitum de Horne; Comitum de Aenholt: ^{Vinea S. Franc.} vt interim de ceteris taceam. Nec nunc desunt Ducum filij, & Imperij principes in Ordine Seraphico. Sed non est propositum, nomina familiae nostrae longo ordine velut in atrio collocare: cum molesta futura sit iniquis auribus haec magna laudatio. quãuis (quod Minoride nobiliores ipsi quoque fatentur) hoc ordine sint ornati magis, quam ipsum ornarint. Sed tamen paucioribus dicere non potui, quod obiter commemorari oportuit. A magnis illis viris quaerebatur regula, non formosa, sed qua recta esset. Vnam illam D. Francisci prendiderunt, ad quam viuerent: ad hanc, vitam suam exequantes, boni beatique facti sunt.

Affano
peragra-
tus Fran-
ciscan
euangeli-
zarum.

Nimis longum est explicare, quantas messes in Ecclesia horrea conuexerit ordo Seraphicus: tamen lubes praecipua vel attingere. Paulò post mortem S. Francisci, anno salutis 1234. Gregorij Noni Pontificis

Lib. 14.
hist.

Pontificatus anno septimo, fratres Minores Asiam peragrarunt, Saracenis & Georgianis, (qui, ut scribit Paullus Iouius, hodie sunt Hyberi) ceterisque impiis nationibus Christum euangelizantes. quos idem Pontifex litteris suis cohortatus est, ut in agro Dominico à sentibus expurgando, operarios strenuos se exhiberent. Refert Pet. Radulph. lib. 2. hist. Seraph. relig.

Lib. 4.
chronol.
ex catha
Episco-
pium
Orbit.
ad ann.
1195.

Ad Tartaros non semel adierunt, omnium primum missi ab Innocentio Quarto anno Domini 1245. quo tempore cum magnus hominum numerus Christi Euangelium recepisset, paullo post plures illuc operarij destinati, monasteria multa exstructa, res Christiana feliciter administrari cœpta est. Scribit & hæc Genebrardus, Urbanū Quintum creasse Archiepiscopum Cambalientem in dominio Tartarorum, Iohannem de Monte Ordinis Minorum, & ad eum Pallium misisse pro successoribus, ob loci interuallum. Octo item alios fratres eiusdem ordinis consecrasset in Episcopos: quos misit ad Orientales partes, ut eius essent suffraganei & adiutores. hæc ille. B. Odorici Minoride nota nobis historia. hic postquã ferè totam peragrasset Europam, per pontum Euxinum venit Trapezuntem veterem Græcorum urbem: vnde se contulit ad Persas & Medos, vicinasque regiones, quibus fidem Christi magno feruore & fructu annunciauit. Deinde venit ad Cansaiam, & Cathaium, & opidum Cambelech, vbi Magnus ille Cham, (quo nomine Tartarorum Imperator vocatur) regiã habet, de quã mira scribit Pet. Radul. lib. 1. hist. Seraph. Relig. in vita B. Odorici, & alij complures.

Et Tartaroru
Christi
predica-
uerunt.B. Odorici
labor in
Asia.

Græcos cum Ecclesia Romana dissentientes, operã & studio fratrum Minorum in Concilio Lugdunensi ad consensum, & communionem cum Ec-

Græci ad
unionem
Rom. Eccl.
reducentur.

P

clesiã

clesiâ Catholicâ reductos, suprâ cōmemorauî, cūm de Nicolao Quarto Pontifice Maximo primo ex Ordine Minorum, agerem.

Armenios
quos
docuerūt.

Ad Armeniam quoque fratres nostri missi sunt anno Domini 1332. Ioanne XXII. Pontifice: inter quos (vt Hieron. Platus testatur) præcipuum fuisse ferunt Gonzalum Sauratum, virum doctissimum: qui tum concionibus, tum pluribus libris in illam linguam conuersis, multum profecit. his addo, quæ scribit Petrus Radulphius de fratre Alberto à Sartiano Mediolanensi, Latine & Græcè iuxta peritissimo. Hunc Eugenius Quartus misit ad Pretum Ioannem in Partes Orientales: suisque prædicationibus multos traxit ad fidem Christi. Multa construxit cœnobîa in Candiâ, in Capha, Constantinopoli & Hierusalem. Peragrauit totam Syriam, Græciâ, Ægyptum. ac tandem deduxit Armenios ad obedientiam Ecclesiæ, tempore Eugenij Quarti in Concilio Florentino.

Lib. 1. de
bono
statu re-
lig. c. 10.

Lib. 1.
hilt. Ser.
Relig.

Bulgarios
ab heresi
reduxerunt.

Bulgari labe hereseos infecti, circiter annū Domini 1366. vt S. Antoninus scribit; operâ fratrum Minorum, conuersi sunt, & in Ouilæ Christi inducti. Eo ipso tempore Rex Hungariæ (quæ Bulgariæ est affinis) cūm quasdam finitimas prouincias subegisset, destinatis eò octo Franciscanis, non pluribus quàm quinquaginta diebus ducenta millia hominum Christo lucrifecerunt. In Lituaniâ, Poloniâ, & vicinis Sarmatiæ regionibus, strenuè operati sunt fratres nostri in vineâ Domini: verùm singula persequi, non est propositum. Illud tamen non est prætereundum quod Petrus Radulphus scribit, de Lituaniâ conterminâ Poloniæ. Vidit nostra ætas Vlatislaum V Vitoldum, qui à principio cūm esset Paganus & idololatra, operâ fratrum

Hilt.
Tit. 14.
cap. 10.
§. 20.

Affines
Sarmatiæ
regiones
Christo
sibi ga-
ruunt.

trum Minorum suscepit sacrum baptismum, & multa cœnobia extruxit. *Lib. 2. historiarum Seraphica Religionis.*

Hæc quidem magna & gloriosa sunt: sed tamen nihil gloriosius quam totius noui orbis conuersio, quæ profectò potissima est fratrum Minorum. Certè ipsi omnium primi prouinciã hanc aggressi sunt, alij secuti. Illi viam omnibus primi aperuerunt, siue

1. Cor.
16.9.

ut Apostolus loquitur ostium magnum, ad magnam illam messem, manus operantium postulantes. In insulas Fortunatas septem, quæ nunc à fertilitate cannarum saccarum gignentium, appellantur Cannaria; circiter annum Domini 1450. fratres

Cannari-
as insu-
las fide
Christia-
nã inue-
runt.

Minores docuerunt suauè iugum Christi suscipere. Eò missus S. Didacus Guardianus, & multos ibi impios animaduertens, multos Christo lucrifecit. hunc propter eximiam sanctitatem Sixtus Quintus Pontifex Max. maximis clarum miraculis in Sanctorum numerum adscripsit.

Rom. 15
41.

Cum autem ex Cannariis insulis nauigatio sit ad occiduos Indos, etiam hinc dirigenda est nostra oratio ad nouum illum orbem: ad quem inueniendum, cum antè ne de nomine quidem cognitus esset, patres Franciscani plurimum contulerunt: inuentum Christi fide primi illustrarunt. Neg enim hactenus ibi Christus nominatus fuit: nec super alienum fundamentum edificarunt: sed sicut scriptum est, Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent. Paucis absoluam de fidei Catholica propagatione apud Indos Occidentales, & Orientales.

Christophorus Columbus nautica rei peritissimus cum de nauigatione ad Indos Occiduos instituendã, apud Ferdinandum Hispaniæ Regem ageret; nec ei, ut in re nouã atque incertã, multũ fidei

Orbis vo-
ru Occi-
dualis ope-
rã fratrum
Minorum
inuentus.

tribueretur: Duos fratres Frāciscanos valde eū iu-
 nisse, refert R. P. ¹Franciscus Gonzaga. Colum- ¹ *Hist. de*
 bo, *inquit*, cum rem aperuisset Regi, fucere ma- ² *orig. Se-*
 ximo adiumento commendatitiæ litteræ à fra- ³ *raph. re-*
 tre Ioanne Piretio Franciscano prouinciæ Be- ⁴ *lig. pat.*
 ricæ, ad patrem F. Ferdinandum à Talabricâ,
 Regis & Reginae Confessarium datæ. Quibus
 perlectis P. Ferdinandus, cum R. Petro Gon-
 saluo à Médoza Archiepiscopo Toletano, qui
 plurimum apud præfatos Reges valebat, serid
 egit. amboq; simul, præfati Columbi propo-
 situm vtrique Regi pro viribus commendarunt.
 Tunc Columbus instructis tribus speculatoriis
 nauibus, milite & comineatu, quartâ Augusti,
 anno Christi 1492. soluens, ad insulam nomi-
 ne Haiti appulit, quam in potestatem redactam,
 Hispaniolam appellatam voluit. Mox inde, orbi
 nostro allatis quibusdā rebus inuisis, ad Hispaniam
 reuertit, *letissimæ rei nuncius letissimus*. Post pau-
 lululum expugnatâ insulâ, F. Ioannes Piretius, de
 quo supra commemorauimus, cum aliquot familie no-
 stræ patribus, ad eas partes nauigauit. atque illi om-
 nium primi ad vicina regna Mexicana tentanda,
 fucere auctores. Dictum de his in Elogiis in diuum
 Franciscum ex Hieron. Plato.

Et filii
 Christiani
 sub-
 altus, pri-
 mū a Bel-
 gu Fran-
 ciscanus.

Carolus Quintus Imperator, à quo nouum il-
 lum orbem Carolinum vocant, circiter annū Do-
 mini 1523. è nostro conuentu Brugensi in Comi-
 tatu Flandria, tres insignes fratres natione Bel-
 gas, ablegari ad regna Mexicana curauit, quorū hæc
 nomina, F. Ioannes de Tecto, quōdam Guardianus
 Gandensis; F. Ioannes de Aora; & tertius laicus,
 horum socius, F. Petrus de Murâ, dictus de Gant,
 quod Gandani in Flandriâ natus esset. hæc ipsa
 commemorat R. P. Franciscus Gonzaga initio de-
 scriptio.

¹ Lib. 1.
 de bono
 stat. 10.
 lig. c. 10.

*scriptionis prouincia S. Euangelij, qua cœpit in re-
gno Mexicano. Sed dignum prorsus fuerit verba
ipsius fratris Petri Gandensis hic adscribere, ex
eius epistola, quam habemus, ab illo scriptam ad
Belgas anno Domini 1529. hæc eius verba:*

Nati in hac regione, sunt homines optimæ cõ-
plexionis, & naturæ: ad quiduis agendū parati,
& maximè ad fidem nostrā recipiendam. Ve-
rū hoc habent mali, quòd seruilis sunt condi-
tionis, nihil agentes nisi coacti: amore autē aut
bonitate nihil. quod tamen non tam ex natu-
rā, quàm consuetudine procedere videtur: vi-
delicet quia numquā assueuerunt aliquid age-
re amore virtutis, sed solū metu & timore.
Nam vniuersa eorum sacrificia, quæ erant oc-
cidere proprios filios, aut eos mutilare, ex ma-
ximo timore fiebant, non deorum amore. Dæ-
mones enim huius regionis, qui Dij ab eis re-
putabantur, tam multi & varij erant, vt ipsimet
eorum numerū ignorarent. Singulis rebus sin-
gulos deos constitutos esse credebant: vnum
huic rei, alium alij præpositum existimantes.
vnum appellant deum ignis, alium deum aëris,
alium deum terre. Alium appellant colubrum,
alium vxorem colubri: alium septem colubros,
aliū quinque cuniculos. & ita de alijs sine nu-
mero. Maxima autem deorum pars, nomina
habet colubrorum atque serpentium. Et alij qui-
dem dij sunt virorum, alij mulierum, alij pue-
rorum, alij totius mundi. Et eorum vni corda
hominum sacrificabant; alteri humanum san-
guinē; alijs filios suos: alijs coturnices, alijs pas-
seres, alijs thus, papyrum, cereuisiam, & alias
huiusmodi materias plurimas, iuxta varios ri-
tus, & modos sacrificiorum, quos ipsi dæmones

*Epistola
F. Petri
à Gãdano
à Mexico.*

*Mexicani
mores.*

*Dij illo ū
multi
quibus
homines
immola-
bant.*

exigebant. Quòd si ea quæ ab illis exigebantur, illi non obtulissent: interficiebantur ab eis, & deuorabantur corpore simul & animâ. Atque ideo diis suis, qui veri sunt dæmones, non ex amore, sed solo timore sacrificabant: certabantque hac ratione alter alterum superare donis ac sacrificiis, vt mortem possent euadere. Habebant etiam dij isti magnum numerum religiosorum vel sacerdotum, solâ puerorum carne vescentium, & sanguinem eorūdem bibentium, qui sancti habebantur. Alij deorum sacerdotes vxores non habebant, sed earū loco pueros, quibus abutebantur. quod quidem peccatum vsque adeò erat vulgare in his regionibus, vt tam pueri, quàm senes eo vitio essent dediti. imò pueri sex annorum huiusmodi interdum labe erant infecti. Sed (benedictus Deus) aliam viam multi nunc cœperunt ingredi, sese ad Christianismum conuertentes: & maximâ deuotione baptisma postulant, cõfidentes peccata sua. Et baptizauimus ego cū socio fratre meo, in hac prouinciâ Mexico, vltra bis cõtina millia: imò adeò multos, vt mihi de numero constare non possit. Frequenter vna die baptizauimus quatuordecim millia hominū, interdum decem millia, interdum octo. Singulæ autem prouinciæ, loca, & parochiæ modò habent sua tēpla & sacella, tabulas pictas, cruces, & vexilla, maximum erga Deum amorē & deuotionem attestantia. *quibusdam interiectis.* Sic laboramus in istorum infidelium conuersione ad fidem vnusquisque pro viribus, & spiritu suo. Et mihi est officium docere, & predicare noctes atque dies. In die, legere & scribere, simul & cantare doceo: nocte verò doctrinam Christianam,

*Puerorū
carnes &
sanguinē
ebant.*

*In masculu
lā venerē
proclues.*

*Multi ba
ptizatur.*

*P. Petrus
à Gálauo
pueros
erudit.*

nam, & sermones. Et quoniam terra ista est admodum magna, & populus infinitus, & fratres euangelizantes pauci ad docendam tantam multitudinem: nos fratres collegimus in domibus nostris filios principum & magnatum huius regionis, ad erudiendum eos in fide Catholicam, qui postmodum parentes suos instituunt. No- uerunt autem hi pueri legere, scribere, cantare, concionari, & diuinum officium more Sacerdotum peragere, quorum puerorum ego in hac ciuitate Mexico curam gero. suntque quingenti aut plures: eò quod hæc ciuitas sit caput regionis. Ex quibus pueris circiter quinquaginta excellentioris ingenij segregauimus, quos singulis hebdomadibus doceo singulatim, quid dicendum erit & prædicandum Dominica sequenti. Singulis autem diebus Dominicis hi pueri exeunt ciuitatem, & totam terram prædicando percurrunt, interdum ad quatuor, nonnumquam ad octo vel decem, subinde ad viginti & triginta milliaria, annunciantes fidem Catholicam, & per doctrinam suam populum præparantes ad baptismum. Et nos cum ipsis circueuntes idola destruimus, & templa eorum diruimus ex parte vnâ, & ipsi similiter faciunt ex parte alterâ: & templa Dei veri construimus. Hoc modo, & in hac occupatione tempus nostrum transigimus, quemuis laborem nocte ac die sustinentes: ut populum istum infidelem tandem ad fidem Christi inducamus. &c. *Data est epistola hæc F. Petri Gant. Mexico, ex cœnobio S. Francisci, an. Domini 1529. mensis Iunij vicesima septima die.*

Et quidẽ anno salutis 1524. post tres illos Franciscanos Brugis missos, missus est etiam V. P. frater Martinus à Valentia cum undecim sociis instituti

*Quorum
schola &
collegia
nunc
Fran-
scani cœ-
nobii.*

*Docti pue-
ri à fra-
tribus,
alijs Chri-
stum an-
nunciant.*

*Magno
fructu &
seruore.*

*F. Marti-
nus à Va-
lentiã illic
mittitur
cũ undecim
socijs Frã-
ciscanis.*

Franciscanè, tamquam Vicarius Summi Pontificis (ut scribit Surius) à Carolo Cesare, eius nominis Quinto destinatus ad magnā illam messem Mexicanā provinciam; qui cum suis magnos fecit progressus, magnos fructus retulit. Idola omnia ex templis exturbabantur, Crucis Christi, B. Mariae, & Duorum imagines in templis statuebantur. Eucharistia Sacrosancta mysteria docebantur & credebantur. Missa offerebatur quotidie: reliqua Sacramenta administrabantur Catholico more: pie & pure S. Evangelium annunciabatur. Sed operæ pretium fuerit nonnulla exscribere, ex illius P. Martini epistola, quam ex illis locis misit ad P. F. Matthiam Wenssen, Commissarium Generalem Cisimōtanum Ordinis Seraphici, data anno Domini 1531. sic habet;

Epistola
eiusdem.

En ut si-
des ibi
mox in-
creuerit.

Nos quidem constituti sumus in extremis mundi partibus, vbi Christi Evangelium à filiis & subditis vestris primū cœpit prædicari, & noua fidei semina pullulare in arenis antea fulcis: quia riuos eius inebrians gratia Saluatoris, in stillicidiis eorū multiplicauit genimina eius. Nam (verè loquor, non hyperbolicè) plus quàm decies cetera millia Indorum sunt à filiis vestris baptizata: quorum quisque, præsertim illi duodecim, qui missi sunt vnà mecum, plus quàm centum millia baptizauit. Et omnes præter me didicerunt linguam Indorum: imò varias linguas eorundem. Et prædicant eis, & instruunt innumerabilem multitudinem eorū. Et inter eos infantuli & pueri magnatū, & nobilium filij, largam nobis spem præbent: qui à fratribus nostris instruuntur: in vitâ & moribus religiosè nutriuntur in nostris cœnobiis, quæ iam ferè viginti condidimus, & indies multiplicantur, & construuntur ab ipsis met Indis fer-
uidâ

uidâ deuotione. Et in quolibet habemus, in habitaculis contiguis nostris conuentibus plusquam quingentos pueros, in quibusdâ aliquanto pauciores, in quibusdâ verò plures; qui iam in doctrinâ Christianâ sunt instructi. & prædicant filij patribus suis, & in ambone publicè concionantur miro modo. Et multi ex eis docent alios pueros, qui simul canunt horas Dominae nostræ quotidie. & surgunt eâdem illâ horâ quâ fratres: & in suâ ecclesiâ seorsum canunt matutinas. & canunt solemniter Missas. Sunt enim tenacis memoriæ, valde dociles & perspicaces. sunt pacifici: inter eos nūquam est rixa, nec iurgiū. Loquūtur submissâ voce, oculis depressis. Mulieres fulgēt incredibili honestate, & verecūdia feminea naturaliter inest eis. Confessiones eorū, maximè feminarū, sunt incomparabilis puritatis, & inauditæ claritatis. Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum abundanti lacrymarum effusione suscipiunt. Religiosos, præcipuè fratres Minores pro magno ducunt: quia primò eos cognouerūt, & per Dei gratiam, bonum exemplum ab eis suscipiunt. *Data est hæc epistola ex conuentu fratrum Minorum Tlalmanalci, prope magnam ciuitatem Mexico. die 12. Iunij, anno 1531.*

Pater Martinus à Valentia obiit anno millesimo quingentesimo tricesimo quarto, cum diem mortis prædixisset; positus genibus in nuda humo in morem supplicantis, & in contemplatione caelestium defixus, Corpus eius amplius triginta annis incorruptum permansit, cuius videndi copia pluribus facta est. Multa miracula quotidie ex illo fiebant. At verò post annum millesimum quingentesimum sexagesimum septimum, cum capsâ, in quâ corpus eius conditum

*Inuēto a
fratribus
accuratè
instituitur.*

*Mulieres
ibi pudice*

P. Martini à Valentia, sancta morte.

Eius corpus incorruptum aliquandiu, postea nudo, aruit.

hæc.

ditum fuerat, aperiretur, nihil eius in illa repertum est. qua situm accuratè, ne esset subreptum: sed nihil potuit inueniri. quamuis Apostolica littera huic fini data fuerint anno octogesimo supra mille quingentos.

*Indorum
Aposto-
lus.*

Indi illum habent in maximo honore, velut Apostolum suum. & quacumque eius aliquando fuerant, curiosè conquisita, vti caelestes reliquias adseruant, & colunt. Vbi morbis, peste corripiuntur, illa admovent corporibus, & plerumq. potiùtur

*Miracula
viris.*

optatà valetudine. Hac copiosè commemorat R. P. F. Franciscus Gonzaga in descriptione prouinciae S. Euangelij: vbi vitas, non prae memoratorum duntaxat enarrat duodecim, verùm etiam aliorum, qui primi ex Ordine Seraphico barbaras regiones Christi doctrinà imbuerunt. Breuiter cõprehendit scriptor Romanus Thomas Bozius lib. 12. de signis Ecclesiae Dei. cap. 21. Ceterùm notatu dignum quod P. Gonzaga refert, P. Martinũ hunc, nouitius cùm esset, & quidem laicus, diligentissimè librum Con-

*Conformi-
tatis liber
vtilis ad
pietatem.*

formatum S. Francisci legisse, quo inflàmabatur ad amorem virtutis, & studiũ pietatis; vt ad summam perfectionem tãdem peruenerit. Et, heu scilicet! qui librum illum contemnunt! vt qui in rebus alienis oculatuli, in propriis bruti & stolidi. Miselli, inuertite cognoscendi studium: & istam curiositatem ab externis ad domestica reuocate. Nempe plus habes in proprio hortulo quod colas, & vsui sit, quã quod in alieno videas, nec profit.

Visum etiam adscribere, quae legimus in epistolâ primi Archiepiscopi magnae urbis Mexico, quam Abrahamus Ortelius omnium Noui orbis urbium reginam vocat. Est enim eiusdem argumētum cum praemissâ, cui adiuncta erat, & eodem anno destinata ad praedictum P. Commissarium Generalem, & ceteros patres in Capitulo Generali Tolozae

anno

*Mexico
omnium op-
timum
urbium
regina.*

anno Domini 1532. congregatos. Reuerendi patres, notum vobis facimus, nos in magnis & assiduis laboribus in infidelium conuersione esse occupatos. Ex quibus præuiâ Dei gratiâ, per manus fratrum nostrorum Ordinis S. Francisci de regulari obseruantia, baptizata sunt plusquâ decies centena millia hominû, quingenta Deorum templa sunt destructa; & plus quàm vicefies mille figuræ dæmonum, quas adorabant, fractæ & combustæ. In multis enim locis structa sunt sacella & oratoria: in pluribus arma decora & fulgida S. Crucis sunt eleuata, quæ ab Indis adorantur. Et quod horrendû dictu, olim solitum erat in illâ magnâ ciuitate Tenustlitar, Diis annuatim vltra viginti millia puerorum puellarumq; corda sacrificare: iam illa humana corda, non dæmonibus, sed altissimo Deo, per doctrinam & bonum exemplum fratrum, innumeras laudis hostias offerunt. Soli Deo fit honor & gloria, qui in illis locis à filiis Indorû, quos apud nos habemus, reuerenter adoratur. Multa ieiunia, & alia opera penitentialia, multiplicatæ orationes, lacrymæ, & suspiria ab ipsis fiunt, & emittuntur. Multi istorum puerorum bene legere, scribere, & canere sciunt. Assiduè confitentur, & deuotissimè sanctû Sacramentum suscipiunt. Parentibus suis Dei verbum facundè proponunt, prout à fratribus didicerunt. Ad Matutinas horas nocte cum fratribus surgunt: & Virginis matris Dei, ad quam specialem deuotionem habent, integrum officiû dicunt. Idola parentum suorum accuratissimè explorant, & ad fratres fideliter adferunt: cuius causâ aliqui à parentibus sunt occisi; sed viuunt laudati cum Deo. Vnaquæque domus S. Francisci habet

Archiepiscopi primi Mexicani. Misericordia epistola.

Ibi viginti millia cordium puerorum dæmonibus immolabantur annis singulis.

Nunc vita alia coru, & mores.

Franciscus
natus cetero
bia habet
admiranda
collegia
promuen-
tibus insti-
tutione.

habet aliam domum sibi coniunctam, pro docendis pueris. habet scholam, dormitorium, refectorium, & deuotum Sacellum. Sunt valde humiles, & fratribus obtemperantes: & eos plus quàm patres diligunt. Benedictus Deus per omnia. Inter fratres istos in linguâ Indicâ eruditos, est vnus laicus Petrus de Gante nomine, linguâ illâ facundissimè vtens, sexcentorū puerorum, & ampliùs diligentissimam curam habens.

Haecenus ex epistola Archiepiscopi Mexicani, qui vocabatur F. Ioannes à Zummarraga. Is uenit in nouum orbem post omnes supra dictos, missus à Carolo Quinto Imperatore, anno Domini 1528. Inde rediens in Hispanias, omnium primus consecratus Archiepiscopus Mexicanus, reuertit Mexico anno 1534. Eius vitam & sanctitatem magnam, Franciscus Gonzaga in descriptione prouinciae S. Euangelij enarrans, inter cetera adfert illud cuiusdam in eum elogium, O felicem urbem quæ talem Præsulem habere meruisti! In opido Texelanz

Vna die
quatuor
decies
millia cō-
firmatio-
nu Sacra-
mentis si-
gnauit.

lanz hoc non admodum procul à Mexico, vnâ die confirmauit quatuordecies Indorum millia. Præscius sua mortis, sanctè mortuus est octogenarius, an. 1548. apud Clerū vniuersum, proceres, plebem magno sui relicto desiderio. Tantus omnium luctus, quasi orbis adfuisset excidiū. Corpus eius etiā nūc integrum & incorruptum habetur. Hic in epistolâ dilaudat fratrem Petrum à Gant, propter indefes-

F. Petri
à Gadauo
encomiu.

sum laborem in vineâ Domini. Nec immerito: Nam successor præfati Archiepiscopi, dicere solebat in F. Petrum, Non ego Mexici Archiepiscopus sum, sed frater Petrus à Gadauo laicus S. Francisci. Quinquaginta ferè annis strenuam operam præstitit in fide Catholicâ Indos erudiendo. Illuc uenit an. 1523. vixit vsque ad annum 72. A primo tempore

tempore quo illuc fratres nostri missi sunt, sola illa
 prouincia S. Euangelij aucta est sexaginta septem
 monasteriis fratrum Minorum: Deinde alie post
 alias in variis regionibus prouinciae constitutae, cre-
 scente in dies fide Indorum & pietate. Si quis plu-
 ra desiderat, adeat P. Gonzaga, quem saepe citant.
 item Thomam Bozium lib. 12. de signis Ecclesiae
 Dei cap. 21. referunt, quanta pietate, quot prodigiis
 & miraculis in vita pariter & in morte primi illi
 fratres Minores apud Indos inclaruerunt.

Ab his, initia haec Christianae religionis nouus
 orbis habuit. Inde verò, quod Surius tradit, pau-
 cis annis tot baptizabantur; vt alij septies dena
 centena millia, alij quater decies dena centena
 millia in solo illo Mexicano regno, Christo
 nomen dedisse retulerint. & post pauca. In ar-
 chiuus Caroli Caesaris lectum est, vnum quen-
 dam sacerdotem septies centena millia homi-
 num baptizasse. alium ter cētum millia. alium
 centum millia. alios plures, alios pauciores. In
 solo Mexico referūt multi summā fide dignif-
 simi viri, triginta fuisse dynastas, quorum qui-
 libet habuerit sub se centū milia hominum,
 aut circiter. Et ex eā vrbe non licebat recedere
 ad suas prouincias nisi regis permisso, ac relictis
 siue filiis, siue fratribus in ciuitate obsidū loco.
 Et quod dictu horrendū est, mille plerumque
 homines vno die in ciuitate Mexicana immo-
 labantur. Ad haec facit quod ante Surium scripsit
 Amandus Zurichseus in fine Chronici, vbi de Ca-
 rolo Quinto; circiter annum Domini 1519. in
 quo fuit: Usque adeo ibi propagatur indies &
 confirmatur per Catholicos viros fides Catho-
 lica, vt ferè cū Ecclesiā Latinā comparari possit
 Ecclesia illa Indiana. Et o diuinam prouidentiam!

Septi-

Ad ann.
 Christi
 1518.

Quam
 valde fides
 Christiana
 augetur
 apud
 Indos Oc-
 cidentales.

Illius Ec-
 clesiae La-
 tinae na-
 stra potest
 aequari.

Septimo anno post natum in Germaniâ dogma Lutheranum à Martino inductum, in nouo orbe frater Martinus à Valentia vitæ sanctitate & miraculis illustris, eandem illam fidem, & fidei doctrinam prædicauit, & stabiluit, quam nouatores Europæi nostri nimis fastidiosè repellunt. Sed summus Deus spreto illis contemptoribus, barbaris illis ac bardis gentibus suam gratiam offert. Et, (ut magis gemat inuidia), quo illi plus perditum eunt exterminatūq; fidem & obseruantiam Catholice Romanæ Ecclesie, hoc ipsa apud exteros augetur magis. Non frustra scriptum est; Ipsi me irritauerunt in vanitatibus suis: & ego prouocabo eos, in eo qui non est populus, & in gente stultâ irritabo illos. *Deut. 32. 21.* Et lucem solis domo excludere possumus, ostiis occlusis; nec tamen ipsam lucem, vel minimè ne aliis splendat, obscurare: sic gratiam Dei repudiare in libertate est arbitrij; ipsam verò, quin aliis luceat, non possumus impedire. Potens est Deus de lapidibus *Mat. 23. 19.* istis suscitare filios Abrahæ.

Itaque isti sunt viri, per quos tibi Euangelium Christi; Mexico, resplenduit, noui orbis regina, ut prius errore, sic nunc religione diuinâ: & quæ eras discipula superstitionis, facta es magistra veritatis. Ab isto fonte ceteri pietatis riuuli per totum illum orbem deriuati. Suffragatur R. P. Franciscus Gonzaga in descriptione prouinciæ S. Euangelij, his verbis: Ab hoc loco Aquilonem versus magnæ quotidie regiones inueniuntur: quò semel iam atque iterum Hispani cum instituti nostri fratribus profecti sunt: prius anno Christi 1580. cum tres patres Franciscani ob fidei Catholicæ prædicationem sunt à barbaris interfecti. Iterum anno D. 1582. F. Bernardinus Beltran cum exploratoribus eò concessit: qui inde reuersus, multa-

Cum in
Europa
fons gra-
tie diuina
obtura-
tur, for-
tius eri-
pit in In-
dia.

Nouara-
gine & ge-
tes à fra-
tribus no-
stris inue-
niuntur
versus
Boream in
America

multarum & magnarum habitationum, quæ in
 eâ sunt, enarrationem nobis transmissit. Homi-
 nes illi vsque ad eò religionis nostræ appetentes,
 vt nostris eò profectis significarent facturos se
 vberem sementem, quo multis Hispanis (quos
 Castillas ipsi vocât, & ingēti numero ad se ve-
 nire optant) toto itinere alimenta suppeditent.
*Venit Antuerpiam venerandus pater Hispanus an-
 no 1590. qui amplius quadraginta annis inhabita-
 uit Mexico. hic inter cetera nobis retulit, in eodera
 illo tractu, nouas regiones, diuersos populos, ingētes
 vrbes, studio Hispanorū & fratrum nostrorum de-
 tegit, quæ cū maximis urbibus comparari queant.*

*Hæc pars America septentrionalior est: de me-
 ridionaliore nunc pauca dicenda, in quâ Peruvia.
 illuc etiam propagatum Euangelium à fratribus ex
 Mexico, testatur R. P. Gonzaga in Descriptione
 prouincie duodecim Apostolorum in Peru consti-
 tuta. Illius regionis vrbs primaria est Lima, quod
 significat, Regum ciuitas: illic sedes regia, & Can-
 cellaria totius regni, estq; Archiepiscopalis sedes, cui
 subest prima Episcopalis Quito, à quâ, prouincia
 fratrum Minorum nomen inditum sub nomine
 S. Francisci de Quito. Mirum est quod de eâ scribit
 R. P. Gonzaga in descriptione illius prouincie. Ea
 ciuitas sub linea æquinotiali constituta, præ-
 ter antiquorum opinionē frigidâ potius quàm
 calidâ aurâ gaudens, temperatissima, amœnissi-
 ma, omnium armentorū, auium, & fructuum
 feracissima est. Ibi edificatū est Franciscanis cœ-
 nobium, an. Domini 1534. quod omnium primus ha-
 bitatum venit Franciscanus Belga Mechliniensis,
 F. Iodocus de Rijcke, patre Iodoco de Rycke, ma-
 tre Ioanna de Marzelaër editus. Is dedit ex Quito
 epistolam ad suos anno 1556. cuius exemplū nobis*

*Peruvia
 meridia-
 naliore pars
 orbis huius
 abiam à
 Francisco
 ni Christo
 subiecta.*

*Que sub
 torrida
 zona tem-
 peratissi-
 ma est.*

com-

communicauit nobilis vir Georgius T'fweert & dominus de Myerbeek, cui F. Iudocus auunculus fuit, ex qua visum nonnulla exscribere, vel ad confirmationem eorum qua dixi. sic scribit ad P. Guardianum Gandensem: Noscat tua Reuerentia me

*Epistola
F. Iudoci
de Rycke,
qui ibi pri-
mus ex
Francisca-
nis.*

*Peruis
107179
10876.*

De religio.

refedisse in ciuitate diui patris nostri Francisci de Quito, viginti duobus annis. in his partibus messis magna: messorum non habentur, cum tamen omnes fidem sitiant. Ciuitas hæc de Quito participat de æquinoctio, & aliquando de Austro. per anni circulum temperata hæc prouincia: quemadmodum finis Aprilis, ibidem sic per anni circulū. Longum foret hominum illorum cōditiones & mores enarrare. Quamuis barbari & sine litteris, tamen naturā habent optimas consuetudines. Inter ipsos pauper non inuenitur: quanquam pauperes omnes in victu & vestitu. Apud hos tanta iustitia, & rectitudo viuendi, vt superent illos qui legibus, & libris, & litteris abundant. Facile in fide instituuntur. Omnium rerum creatorem affirmant, quē venerantur quidem, sed Soli summam venerationem exhibent. Diuinationes, superstitiones, & similia abundant inter eos. Sunt ingeniosi, & facile litteras addiscunt: canere item & ludere instrumentis musicis. Oremus Deum, vt mitat operarios in hanc Domini nouam vineam: & nos conseruet in salute animæ & corporis, & tandem Domino annuente cęlestibus perfruemur. Tantæ sunt nostræ occupationes, vt hanc epistolam sine impedimēto scribere nequierim. & paullo post. Ego fui primus Franciscanorum qui hanc ciuitatem diui patris Francisci incolui. & hinc reliqui omnes Conuentus & Custodię principium habuerunt. Consodalem habeo

*Melca
Franci-
scani pri-
mi omnium
missi in
Luzo.*

habeo F. Petrum Gosseal à Louanio, profef-
sum Brugis in prouincia Flandriæ: qui in hunc
vsque diem comes indiuiduus extitit. hic apud
omnes in veneratione est, &c. *Data ex Con-
uentu de Quito an. 1556. 12. Ianuarij.*

*Consilium non est, accuratè omnia persequi: teti-
gisse suffecerit, Franciscanos esse primos illos car-
dines, super quos Dominus poluit orbem illum
nouum & magnum. R. P. Franciscus Gonzaga, de-
scribens prouincias in Mexico & Peru, esse in illis
regionibus recenset non minus decem prouincias
fratrum Minorum, præter eam quæ in Cannariis
est insulis. demtis etiam Custodiis: quæ etsi aliquot
habeant monasteria, tamen prouinciarum numero
non censentur. atq; in illis inueniri amplius duceta
cœnobia Franciscanorum, multa monasteria soror-
um S. Clare, & professorum Tertiæ regula sancti
Francisci. Sed neque illas fratrum nostrorum man-
siones computat inter monasteria, ubi manent pau-
ci fratres, ad docendam iuuentutem; (vnde vocat il-
las Domos scholares.) nã quia iusto fratrum numero
non sunt, Conuētus appellare non cōsueuimus. Sed
Conuentus qui dicuntur, tam frequentes ibi sunt,
vt facile nostros superent. Sunt, ubi septuaginta
fratres commodè viuant. Itaque pietas, & cultus
Dei, talibus initiis, apud occiduos populos breui
temporis intervallo propagata est.*

*De Orientalibus etiam paucis dicendum: quia in
Elogiis dictum satis. Nam eodem penè tempore, quo
orbis Occidui regna, feliciter inuenta sunt, auspiciis
Emanuelis Lusitania regis, ad Indiam Orientale,
in Asia, anno salutis millesimo quingentesimo, octo
familia nostræ fratres missi sunt, doctrinâ & pie-
tate præstantes. Ab his initiis Ordo D. Francisci
per eas regiones diffusus, multiplicatis breui tem-*

Q

pore

*Fratrum
Minorum
magna in
orbis nouo
frequentia.*

*Indi Oriē-
tales pri-
mum à
Franci-
scano
Christi fi-
de imbuiti*

pore monasteriis, aliis viam aperuit, & scidit glaciem, ut ad vicina regna facilius penetrarent; ubi multi alterius instituti operarij, Dominicani, Augustiniani, Patres societatis Iesu, vnde timã horã post omnes in vineã Domini vocati, postremi quidem, sed (etiamsi gemat inuidia) fortasse plus omnibus laborantes, nobiscum vnã magnam operam nauare non desinunt. De insulis Philippinis & aliis prætereo. quando etiam ad regnũ Chinarum fratres nostri peruenierint: ut multis ostendit R. P. Gonzaga in descriptione prouincie S. Gregorij. Sat est, hac obiter significasse: ut scias benignam materiam que scripturo crescit potius, quã deficiat. Verũ nostris (cũ in Dei iudicio nõ tam verborũ, quã gestorum habebitur ratio, & omnia manifestabuntur.) hæcenus cordi fuit, eritq; Deo bene iuuante semper, plurimum facere, minimũ de se loqui.

Et quidẽ seminarunt illi Euangelicos illos agros semine verbi Diuini: sed ut cresceret melius, etiam sanguine suo abundẽ rigarunt. Habuit iste Minoridarum hortulus iam inde ab initio flores suos, & nunc etiam habet. numquam albicantia lilia defuere, numquam purpureæ rosæ. In castis operibus candidus, in martyrum cruore purpureus. Principes in acie nostrã fuere quinque fratres S. Berardus cum socijs: quorum pugna & triumphus, simul etiam historia reliquorum Sanctorum Ordinis nostri, vitã comitẽ, Dei munere, aliquando audebunt aspicere lucem. Hi septimo anno ante mortem D. Francisci, Marrochij in Africã pro fide Christianã certantes, de Saracenis triumpharunt. Rursum anno post obitum sancti patris Francisci, alij septem fratres S. Daniel cum sodalibus sex, Septia, item in Africã, & ipsi Volones, contra Saracenos pro Christo mortem oppetentes, illustrem deportauerunt victo-

victoriam, cruento prælio, magno triumpho. Et hi duodecim primores nostri milites, inter Divos relati sunt. Anno Christi trigesimo supra millesimū ducentessimū duo fratres Minores Hispaniam suo sanguine purpurarunt: de quibus Petrus Radulph. hæc scribit. Frater Ioannes sacerdos, & frater Petrus, viri sanctitate clari, in Hispaniam progressi, venerunt in regnum Arragoniæ, cui præerat Azotus Christianorum hostis. Hi zelo fidei incensi, & desiderio martyrij, Valentiam urbē ingressi, verbum Dei prædicant, falsitatem Mahumetis damnantes. quos comprehensos, & incarceratos, conatur Azotus blanditiis à fide Christi auertere, sed frustra: quare in forum adductos, decollari iussit Azotus à Iacobo Aragonum rege pulsus Valentiam, cū ad se paullum redisset, diuino illustratus lumine, per fratres Minores conuersus est ad Christū. & de morte fratrum dolens, Palatium suum in celeberrimum cœnobium Minorum construxit.

Cū Fredericus Secundus Imperator ab Innocentio Quarto excommunicatus, persequeretur Ecclesiam Romanam, & quotquot cum eā faciebant, maximè verò Franciscanos ex voto & regulâ, fidei & obseruantie Romanæ Ecclesiæ acerrimos propugnatores: duos illorum litteras Pontificias deferentes, suspendio necari iussit. quod etiam memorat Petrus Radulph. & non ita multo post, omnes fratres Minores idē Fredericus expulit Apuliâ: quod populū hortarentur ad mandata Pontificis exsequenda. Multi fratrum passim occisi à Saracenis in Palestina, Babyloniâ, & Agypto. plures in Tartaria locis variis: item in Wakachiâ, Russiâ, Bulgariâ. de quibus Bartholomæus Pisanus agens, sic scripsit ante circiter ducentos annos: Ultra trecentos fratres ha-

Q 2 buit

Lib. 2.
histor.
Seraph.
reliq.

In Hispania.

In Italia.

Indidc.

Et vultis Asia locis

CSfor.
fruct. 8.

buit hic ordo, per quos Deus signa est operatus
& miracula. & ultra octoginta quinque sunt
martyrio coronati. *Petrus Radulphius lib. 2. hist.*
In Litua- Seraph. Relig. cum agit de Custodiâ Lituania, te-
nia. statur, Vilna sepultos esse triginta sex Franciscanos
martyres: quorum opem implorans R. D. Ioan-
nes Anchusseus Electus Kyouuiensis, acutissimâ
febre correptus, factò etiam pio voto, conualuit, an-
no Domini 1543. sed quo anno illi sint passi, non
commemorat. quorum neque Bartholom. Pisanus
mentionem facit. opinor post eius aetatem illos vi-
xisse. Quatuordecim illorum Vilna sunt trucidati,
de quibus prædictus Ioannes Kyouuiensis in carmi-
nibus suis, pro recuperata valetudine gratulans,
cecinit in hunc modum:

E quibus eximios manib⁹ post terga reuinctis,
Tres crucis horrendæ composuere neci.
Et cruce cõfossos (heu quâ miserabile dictu!)
Immersere vndis Velia magne tuis.
Tum cædût gladiis reliquos, flâmisq; perurût:
Funditus vt perimât nomina, Christe, tua.

Apud In-
dos veros-
que.

Apud Indos Occidentales in Christi fide propa-
gandâ, non pauci Franciscani trucidati sunt, tum
etiam apud Orientales, circiter triginta. in quos
Hieron. Badesius composuit hoc carmen:

Vos, ô, qui primùm extremos properastis ad
Indos:

Vt nossent verum pectora cæca Deum:
Quâm bene pro tali vestrum pietate cruorẽ
Fudistis! maior se feret inde seges.
Nequicquâ ferro proscinderet arua colonis,
Semine ni grauidos spargeret imber agros.
Cernitis vt magno crescat iâ fcenore messis:
Et vestrà vberior sit labor ille nece.

Exscripsi ex Thom. Bozy lib. 12. de signis Ecclesiæ
Dei,

Dei, cap. 22. ubi nominatim recēset plurimos mar-
tyres Ordinis nostri, qui pro Catholicā Religione
hoc saeculo mortem fortiter obierunt. In Angliā &
Hiberniā triginta sex: In Galliarū prouinciis nu-
merantur ferè sexaginta. Et si messem Guesiani
temporis recordemur, opinione plures nobis abstulit
in istā Belgicā. Habuit prouincia Flandria, item
prouincia Coloniensis fortes Agonistas, & pugiles
inuictos. Deniq; nostrae prouincia inferioris Ger-
mania recensentur viginti duo, qui diuersis in lo-
cis, ferro, laqueis, igne, alijsq; tormentis, diuturnis
etiam & productioribus pœnis intereuntes glorio-
sissimum viuendi finem acceperunt. de quibus cum
alijs scripserint, alij etiam nonnulla nobis promittāt,
pluribus non ago: obiter memorasse satis est.

Martyres
huic sa-
cul. in An-
gla &
Gallia.

Item in
Belgia.

Theologi
in Ordine
S. Franc.

De Ale-
xandro ab
Ales,
cuiusque
libra.

*Par. 1.
vbi de
illust.
vir. ttiū
Ordin.
S. Fran.

*Cant. 3
7.

*Lib. 3.
Histor.
Seraph.
reliq.

Ad Theologos & Doctores propero, qui in Or-
dine Seraphico inclaruerunt. Auctōr firmamenti
trium Ordinum D. Francisci testatum reliquit,
ante annos circiter centum, se recensuisse nonagin-
ta celebres Theologos, qui Magistrū Sententiarum
scriptis, & editis libris vtiliter explicarunt, &
commentando illustrarunt. Numerantur sexagin-
ta, velut qui lectulū Salomonis ambiunt for-
tes ex fortissimis Israël: omnes tenentes gladios
& ad bella doctissimi. Principem locum tenet
Alexander ab Hales, Doctor doctorum appellatus
à doctis: Doctor ipse Theologiae & Iuris vtriusq;
In philosophiā nemini secundus. Totā Scripturam
sacram doctè exposuit. Edidit (teste Petro Radul-
phio) in Psalmos Davidis doctissimos commenta-
rios, qui falsò ascribuntur Hugoni à S. Theo-
dorico. Item egregium tractatum de Conceptione
B. Mariae Virginis: in quo docet, & defendit libe-
ram fuisse ab originali peccato. Inter omnia opera
eius, Theologia Summa excellit, quam iussu Inno-

Ille feni
Sci elasti-
cerium.

centij Quarti Pontificis conscripsit. Methodum
talem nemo ante illum v'surpauit: ipse inuenit, &
artem hanc omnibus scholasticis Theologis tradidit.

Distinxit in quatuor partes Summam Theologia:
quã (scribit Petrus Radulph.) Alexander Quar-
tus adprobauit per bullam à septuaginta Do-
ctoribus subscriptam, atque appësis sigillis sub-
signatam. Auditores eius fuëre S. Thomas Aqui-
nas, & S. Bonauentura. Addit & hoc auct'or fir-
mamenti trium Ordinũ D. Francisci: Licet om-
nes Doctores scribentes super sententias, com-
muniter hunc Alexandrum sequantur: tamen
singulariter S. Thomas ab Aquino ipsum in
omnibus suis scriptis sequitur, tamquam disci-
pulus Magistrum. multaquẽ ab eo piẽ furatur,
maximẽ in Secundã Secundã. vt dicit Magi-
ster Ioannes Gerzon, & Stephanus Brulifer.

Fons vitæ
dicitur.

Propter raram eruditionem Alexander ab erudi-
tissimis temporis sui, Fons vitæ meruit appellari.
Multa alia composuit opuscula, quæ hinc non recen-
seo. Si lubet adi Trithemium, Sixtum Senensem,
firmamenti auctorem: illi colligunt, & hac ego
ex illis.

De S. Ba-
nauent.
operibus.

S. Bonauentura S. R. E. Cardinalis, Episcopus
Albanësis, Alexandro preceptore tantum profecit,
vti Doct'or Ecclesie Seraphicus & verè sit, & me-
ritò vocetur. De quo plura non dico, nisi quæ tradit
auct'or firmamenti trium Ordinũ, sæpẽ citatus,
his verbis: Scripsit super quatuor Sententiarum
libros valdè egregiè, præsertim super secũdum.
Item pulchram postillam super Lucam. Item
aliam egregiam super Ioannem. Scripsit etiam
Sermones super Euangelis & Epistolis Domi-
nicalibus per totum annum. Scripsit & super
Genesim. Item super Ecclesiasten. Item Com-
pendium

Ind d.
vbi de
Alexin.
ab Hales

Par. r.
vbi de ill
Iustib.
viri. Qr.
Seraph.

pendium Theologiæ. item plurima Quotlibeta. Præter hæc autem scripsit circiter trecenta parua opuscula. Hunc Doctorem Magister Iohannes Gerzon super omnes alios Doctores, in plerisque locis extollit: & in quodam loco dicit, "Nescio si vnquam talem doctorem, sicuti Bonauenturam, habuerit studium Parisiense. *Trecenta eius opuscula præter maiora.* Super eâ re plura verba hic non pono: plura testimonia in Elogiis in D. Bonauenturam producturus, ante historiam vitæ eius, de illius sanctitate & eruditione.

Richardus à Mediâ-villâ in Scripturis diuinis exercitissimus, sicuti in Iure Pontificio, & Philosophiâ seculari. Multa scripsit, quorum præstantissima, quæ in libros Sententiarum. Refertur auctor Firmamenti, sententiâ esse multorum, Omnes alios doctores excellere in Quartum Sententiarum. Obiit anno Domini 1280. *De Richardo à Mediâ-villâ.*

Ioannes Scotus ab ingenij acumine & præstanti eruditione dictus Doctor Subtilis: quem, vt opiner non Scottum natione fuisse, sed Anglum, facit Petrus Radulphius ita scribens; Ex catalogo illustrium scriptorû maioris Britannicæ, colligit humili loco natum in villâ Emylden, quæ in Angliâ est. quod Oxonij constare dicunt ex antiquis codicibus Marsonensis collegij, vbi ille multos prælegit annos. vtcunque sit, fuit vir admirandæ eruditionis & subtilitatis: vt in grauissimis studiis nullus vel acrior, vel subtilior fuerit vnquam. cui, ob excellentis ingenij subtilitatem, & subobscuram differendi profunditatem, Græcè Σκόρος nomen inhæsit verius, quàm à Regione. Quomodo (Sen. scribit) Heraclito cognomen Scoti non fecit orationis obscuritas. Ad eò profundus (inquit Trithemius)

vt eius scripta paucis sint penetrabilia, & ob id quoque minus vsitata. *Vixit anno Christi millesimo tercentesimo.*

D. Franciscus Maronius.

Franciscus Maronius Ioannis Scoti auditor, in Theologia Scholastica suo tempore omnium calculis praestantissimus habitus. Magistri subtilitates auxit: & teste Petro Radulphio, Actum Sorbonicum Parisiis prior instituit. in cuius rei memoriã actus ipse à Franciscano incipitur, finitur à Dominicano. Scripsit multa subtilissimè, maximè in Quatuor libros Sententiarum. Abiit è vitã anno Domini 1324.

Lib. 3.
Hist. Sc.
raph.
telig.

Non est propositum Theologos omnes caterarum atatum commemorare: multo plures inclaruerunt per scripta, ante tempora illius nostri recë soris, quos tamen omittit: & post illius atatem non pauci existiterunt, quos ille nesciuit. Non meminit Nicolai Orbellij, non Nicolai Nisseni, neque Stephani Bruliferi: qui tamè in manus versantur Scoticae Theologiae candidatorum, quibus (tam candidè scribit Thomas Bozius de his talibus) si linguarum, historiarumque cognitio fuisset: illos ego, inquit, non in terrã natos, sed cælo delapsos dicerem. Quod verò hac parte nos abundemus, ætatis est felicitas ac temporum, non ingenij præstantia. Hodierni scriptores (liberè dico: sed verè) priscos eruditione non præstant: sed vt est facile inuentis addere, Diuæ illi cultum quendam ornatiorem adhibent, sicuti pictores noui, antiquis imaginibus novos colores, vel vt cupidarij propter delicatiores, cibus per se bonis condimenta adiiciunt ad saporem. Quoniam (quod scribit D. August.) inter se habent nonnullam similitudinem, vescentes atque dicentes: propter fastidia plurimorum, etiam sicut ipsa, sine quibus viui non potest

Lib. 6.
de figur.
Eccle.
Dei. 6. 4.

Noui isti actius no doctiores, sed elegantiores.

Lib. 4.
de Doct.
Christ.
6. 11.

de scri.
Eccle.
fiat.

Lib.
Bibli.
sanct.

potest alimēta condienda sunt. Itaq; ut in tabernis alij interdū atq; alij præficiūtur inſtitores mercibus vēdendis; merces quidem eadem manent, ſed alij alius eas oculis gratiūs proſtituere norūt: ſic eadem doctrina noſtrorum cum veterum documentis; ſed noui noſtri, methodi & cultioris ſermonis elegantiam addunt & ornatum.

Hæc de Scholaſticis Theologis. nunc de his qui ſacras litteras interpretati ſunt, magno fructu, paucis abſoluam. Communiter omnes Theologia Scholaſtica, ſacra Scriptura ſtudio adiunxerunt: ſed de his mihi ſermo, qui in hac parte illuſtiores fuerunt. Nicolaus Liranus contemnitur à contemnendis, qui calumniari didicerunt, imitari non poſſunt.

De Nicolao Lirano.

Quid de eo ſentias, docet Abbas Trithemius, his verbis: Vir in Scripturis ſanctis ſtudioſiſſimus, & lōgâ exercitatione peritus. Hebraicâ linguâ ad perfectū inſtructus. ingenio promptus, ſermone ſcholaſticus: nec minūſ conuerſatione, quàm ſcientia venerandus. Scripſit in ſacris voluminibus multa præclara opuſcula, quibus nomen ſuum ad notitiam poſteritatis deuēnit, quæ quàm vtilia, quàmque neceſſaria ſint omnibus ſacram Scripturam diſcere cupientibus, nemo meliūs nouit, quàm qui ſe in eorum lectione exercitauit. Sunt autē qui eum ob eloquij ſimplicitatem æſtiment contemnendum, qui mihi videntur vani & imperiti, ac ſacræ ſcientiæ ſalutari philoſophiâ indigni: quoniam & ſimplicitatem Eccleſiaſticam vituperant, & verba non res amplectuntur. Audi alterum doctum virum, non etiam domeſticum teſtem Sixtum Senenſem, Liranum magnopere commendantē. inquit: Nicolaus Liranus Scholaſticæ Theologiæ profeſſor, & Sententiarum eius expoſitor

Q 5

non

de ſcrip.
Eccle.
ſialt.

Lib. 4.
Bibliot.
ſanct.

non ignobilis: tantâ quoque diuinarû Scripturarum verâ, purâ, ac germanâ intelligentiâ, præditus, vt in eis exponendis, nullum eruditissimorum Theologorum sui temporis habuerit parem. Edidit in singula tam veteris, quàm noui testamenti volumina, Scholasticæ Postillæ libros octoginta quinque; studiosis sanctarum Scripturarum, ac præcipuè tironibus ad maiora properantibus nō vtilis solū, sed valde etiam necessarios. & c. *Et multa eximie ab eo scripta: sed nonnullus nimium sibi saperda & illum contemnit, & omnem veterem litteraturam, noctua similis: hunc odit solem, amans suarū tenebrarum, in quibus utcumque solus volare cupit.*

De Petro Aureolo.

Nec mihi prætereundus Petrus Aureolus Archiepiscopus Aquensis, S. R. E. Cardinalis; inter cetera scripsit Compendium omnium librorum sacre Scripturæ, quo Georgius Ederus in Oeconomia suâ Bibliorum valde se adiutum non dissimulat, sed liberè fatetur his verbis, Cœpi de sacrorum Bibliorum artificio summatim explicando diligentius inquirere. In quâ cogitatione, cum vt par erat, diu multumq; versatus essem, en mihi non fortuitò, sed quod constanter credo, non absq; Dei quodam nutu, in manus venit libellus verè aureus; conscriptus primū à probatissimæ eruditionis & sanctitatis viro Petro Aureolo, postcà verò à doctissimo viro Iacobo Wimphelingo, magno Germaniæ Theologo, D. Ioanni Eckio dicatus. qui quod toties mihi euenire optaueram, primâ statim fronte pollicebatur, Compendium videlicet Bibliorum; hoc est, vtriusque Testamenti, atque adeò totius sacre Scripturæ epitomen. Quo semel atque iterum perlecto, magnâ cum voluptate cogno-

Aureus eius libellus Compendium Bibliorū.

cognoui, diuinum hunc virum, illud prorsus ipsum, quod olim apud Ciceronem Crassus de ipsâ Iuris prudentiâ proposuit, in hac nostrâ Theologiâ Christianâ, non tantum pari dexterritate conatum, sed maiori etiam laude affectum fuisse, quam ab vilo ferè potuerit expectari. Nam sacrosanctum illud diuinæ Scripturæ corpus ferè totum in suas primùm partes; ipsas deinde partes in certos libros; hos in capita siue genera; capita verò in versiculos, tanquam generum species; & tandem versiculos in singula sæpè paullo grauioris ponderis verba, tanquam specierum differentias, tanto artificio partitus est, vt tam huius terrene, quam illius æternæ & immortalis Ecclesiæ formam, atque ad eò Bibliorum, non summam tantum comprehendisse, sed etiam artem quandam tradidisse videretur. Mirabar profectò vehementer, vtilissimum hoc opus ad eò nostris hominibus esse incognitum: quòd fere nullam antea audiuissem, neque auctoris, neque libelli tam excellentis fieri mentionem. qui dignissimus erat, meo quidem iudicio, vt eum exercitatissimus aliquis Theologus, quasi postliminio reductum, in perfectiorem paullo restitueret formam, & summis illustraret eloquentiæ viribus, &c.

*Artem
Theologiæ
cõplectens*

Hactenus nobilis scriptor Georgius Ederus initio Oeconomiae Bibliorum ad lectorem studiosum. At, quod Ederus optauit, Cle. Steph. Nouelletius Theologus Parisiensis præstitit: repurgauit, tabulis analyticis illustrauit. Lege, relege, qui sacra Biblia voluis; proficies.

Franciscus Ximenes S. Rom. Eccles. presbyter De Fron-
Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, edidit ad cisco X.
Leonem Decimum Pontificem vetus & nouum mens.
Testa.

Testamentum, linguâ Hebraicâ, Chaldaicâ, Græcâ, & Latinâ, magnis sumptibus, sed non penitendis. quod opus multis laboribus, maximâ diligentia Compluti impressum in Hispaniâ, accitis undique terrarum linguarum peritissimis; ex Vaticanâ, & Mediceâ, Venetorumq; Bibliothecis castigatissimis exemplaribus, undecumq; etiam aliis conquisitis, nullâ sumptuum aut laborum habitâ ratione. Adiecit vltimo loco in fine operis, Dictionarium copiosissimum Hebraeorum, Chaldaeorum, & Græcorum vocabulorum. Complutensia Biblia vulgò

*Compluten-
sia Biblia
ps. variam
linguarum
in easd.*

dicuntur. Hæc toto orbe Christiano vulgata, fecere, ut ad illorū exemplaria codices multi Hebraei, Græci, Latini castigati, & in integrum restituti sint.

Plura si de his voles, adi^o Bibliothecam Sixti Senensis, ex quâ hæc libavi. Instituit Academiâ Complutensem; collegiis, gymnasiis, opibus multis auxit, veltigali & annuâ pecuniâ instruxit. Inter cetera collegia, vnum est arte & magnificentia omnibus aliis facile antecellens. ibi sepultus est, ante summam aram. Sarcophago inscripto, hoc Epitaphio:

*Compluten-
sem Aca-
demiâ
instruxit.*

*Lib. 4.
vbi de
Scrip.
Ecclesi.*

Condiderâ Musis Franciscus grande Lyceû:
Condor in exiguo nunc ego sarcophago.
Prætextam iunxi sacco, galeamq; galero:
Frater, Dux, Præsul, Cardineusq; pater.
Quin virtute mea iuctû est diadema cucullo:
Cum mihi regnanti paruit Hesperia.
Obiit Romæ A. ∞. 15. xvii.

Denique infinita opera Franciscanorum in S. scripturam videbis, si vel obiter inspexeris, qui de Scriptoribus Ecclesiasticis memorie tradiderunt.

Leuiter quoque transibo, ac tantummodo perstringam auctores nostros, qui tractauerunt de Casibus conscientie. Auctor firmamenti trium Ordinum S. Francisci enumerat octo patres Iuris viriusque peri-

*Qui de
Casibus
conscientie
114.*

*Par. 1.
vbi de
illustr.
vir. Ord.
Scrip.*

peritissimos, qui Summulas Iuris, & de Casibus
conscientie composuerunt. è quibus P. Monaldus,
P. Durādus, P. Petrus à Saxoniâ, P. Astexanus ab
Astâ, auctores summæ Astexanae, fuerunt celebriores.
Sed plures nostrâ tempestate emerferunt: de qui-
bus ego Minoridâ meis præ ceteris commēdo duos,
Alexandrum ab Ariostis, & Iosephi Angles Va-
lentini Flores Theologicarum quaestionum in
Quartum Sententiarum. Alexander Enchiri-
dion scripsit, & Minorica Elucidatiua casuum
conscientie, quæ potissimum spectant ad Minores.
Iosephus tam dexterè conciliat dissensus Scholasti-
corum, & difficiles casus ad eò manifestè explicat,
& exponit, ut nihil amplius desideres. Legite vos
Franciscani. gratiam mihi aliquis habebit, certè
debebit pro iudicio.

Habet sanè hoc sæculum nostrum suas gemma-
las, quæ Seraphicū Ordinem nobiliter illustrarunt.
nec omnes recensēbo, sed qui notiores. ut Frācisus
Titelmannus, Alfonsus Castrensis, Adamus
Sasboldus, Michaël à Medina: & qui ceteris an-
tecellere videtur Andreas Vega. Hic magnū the-
saurum nobis reliquit, nempe De Iustificatione
doctrinam vniuersam, libris quindecim abso-
lutè traditam, & contra omnes omnium erro-
res, iuxta germanam sententiā orthodoxæ veri-
tatis, & sacri Concilij Tridentini præclare de-
fensam. Sic liber inscribitur. Et quidem S. Fran-
ciscus sub signis suis Andream semper habuit; nec
ille vquam sui ducis signa reliquit: attamen vi-
deo Coloniae impressum anno salutis septuagesimo
secundo supra millesimum quingentesimum, Mi-
noridæ nomine suppresso. quam ignominiam etiam
passus est noster Henricus Harphius, item Colo-
niæ excusus anno sexagesimo quarto. Boni viri,
apud

Doffi duo
nostro Mē
noridæ.

Henricus
Harphius
Franci-
scanus.

apud vos ignominiosum Minoritarum nomen? an hoc solum apud hostes malè audit? Et vos audite. Carthusiani, Dominicani, Patres Societatis Iesu, Franciscani, & reliqui Ordines instructi, in festis signis in hostes incurrunt: nec quisquam inuidiosior hereticis, nisi bello melior. Nomen in fronte libri lectorem non alliciet, sed neque deterrebit, cui veritatem querere cordi est, & tenere. Quid igitur: inquis, factum inuidiosum interpretaris? absit à candido pectore: sed tamen videri potest non nimis candido. De Harphio benè habet: velut postliminio receptus in castra Minorum, editus Romæ anno octogesimo sexto, Sixto Quinto Summo Pontifici, eiusdem Ordinis dedicatus. Et Andream Vegam huius esse instituti, non incelebris scriptor. Michaël à Medina, & ipse frater Minor, testatur reliquit. Andreas Vega Minorita libris quindécim, contra Calvinum & quosdam alios hereticos, decretum Concilij Tridentini de Iustificatione, tam dextrè defendit, & hæreticas infanias tam potèter fundit, ut non immeritò eius immaturam mortem Catholici doleant. Ad illum recenset multos celebres doctosque viros ex Ordine Minorum: quorum memoriam ob singularem eruditionem, & opera præclara, omnes excipient anni consequentes.

Ceterum, ut paulisper animum advertas & aures, te oro benigne Lector. Doctrinam de Iustificatione composuit Cornelius Mussus: Doctrinam de Iustificatione exposuit Andreas Vega, uterque Franciscanus, uterque in Concilio Tridentino Theologus summus. De Cornelio Musso sic scribit Michaël ab Isselt, Cornelius Mussus, Episcopus Bontinus, à Paulo Tertio ad Concilium Tridentinum missus, Doctrinam de Iustificatione

in

Et Andreas Vega.

Lib. 1.
de iudic.
in Drum
hds. 64.

Cornelius
Mussus
Franciscanus
doctrinam de
Iustificatione
composuit in
Concilio Tri-
dentino.

In vita
eius qui
propo-
nit to. 1.
C. 5. 6.

In ordinem redegit, defendit, & determinauit, tantâ cum omniû admiratione, vt Prælati reliqui dicerent, Spiritum sanctum mirabili modo in illo fuisse operatum. *Nec frustra addam, quæ ibi subiunguntur ex Bernardino Tomitano in laudem ingenij, eruditionis, & eloquentiæ illius viri. hæc eius verba:* Est fons præceptorum, Scholæ sententiarum, Ærarium disciplinarum, Occanus legum, rituum, consuetudinum, & nominum priorum, quæ in sacris Scripturis celebrantur. *Et paullo post ita de linguâ Cornelianâ.* Testes mihi in hac re erunt (procul enim à me sit omnis adulatio) animæ illæ sanctæ, mundo nuper tam charæ, nunc cæli ornamenta, felicitis memoriæ magnificus D. Caspar Contarenus, qui postea in Cardinaliû collegium est coopertus; & Reuerendissimus Bembus: duo lumina clarissima, vnus philosophiæ, alter linguarum; qui Cornelium nostrum audientes, dicere solebant, ipsum sibi nec Philosophum videri, nec Oratorem, sed Angelum, dicendo cuncta mundo persuadentem. (*rursum in fine.*) cuius incredibilem industriam numquam tacere poterit Tridentum; cuius claritudinem numquã tempus, aut memoria hominum delebit; cuius excellentiam numquam extinguet inuidia.

Iam verò de Andrea Vega, vir magnus Petrus Canisius, Societatis Iesu, honorificè scribit in epistolâ, quâ Ernesto Bauaro Principi Electori, Leodiensi Episcopo dedicat libros Andrea de Iustificatione, cum ita præfatur: Nihil est dubium, variis modis de Iustificatione iam pridem disputari; & hoc quæstionis genus, in Ecclesiâ, vt grauissimum, sic & amplissimû esse: in quo viri sapientes & docti per sæpe soleant desudare. Nam hic præ-

*Musica
comosa.*

*Andrea
Vega do-
ctissimus
Cont. Tri-
dent. de
iustifica-
tione ex-
posuit.*

præcipuus doctrinæ Christianæ locus existit, qui in verbo Dei se nobis passim offert, & scriptis apostolicis sedulò inculcatur, quiq̃ue à piis pro dignitate numquam potest expendi atque pertractari. *Deinde multis interpositis subiungit:* Etsi verò multi multorum Catholicorum de Iustificatione commentarij circūferuntur, qui & cum laude scripti sint, & vtiliter euoluantur: attamen operæ me præciū in primis facturum speravi, si ex Theologis omnibus deligerem vnum, nec cum quidem vulgarem, de Iustificatione, tum dextrè, tum eruditè, tū copiosè scribentem; qui vno volumine comprehensus, in lectorum gratiam euulgetur. Prodest enim vehementer, de hoc trito quidem, sed difficili & amplo argumento selecta quædam exstare, quæ & studiosis satisfaciant, & pios commonefaciāt sæpe: & bonam quidem hominum partem aduersus eos, qui latè & perniciosè grassantur errores, salutaribus velut antidotis possint præmunire. *Ac paullo post:* Illud dicam, per magni sanè referre, vt ad manum habeamus quorundam testimonia scripta, qui velut oculati testes Actionum Tridentini Concilij, coràm adfuerunt: vt horum etiam sententiâ & interpretatione, nobis & posteris explicatiora reddatur, quæ sunt in eadem Synodo constituta. Eoq̃; charior in hoc opere nobis Vega esse debet, qui Tridenti doctissimos Theologos, & sapientissimos Patres tunc differentes audiuit, cum de Iustificatione multis est mēsis acerrimè disputatum: ipseq̃; cum disputantibus aliis sua sensa studiosissimè contulit. Ex cuius viri scriptis, docti facillè deprehendent, quàm fuerit idem in eruenda confirmandaq̃ue veritate laboriosus; quàm præter-

*Ipsel' theol
logus in
Conc.
Trident.*

præterea solers & exercitatus in quæstionibus obscurissimis atque grauiissimis examinandis, quas ille quidem ad normam verbi Dei libenter reuocare consuevit; sed ita, vt simul exponat, quid & antiquiores, & recentiores Theologi de re proposita iudicarent. *hæc Canisius: qui bonam operam præstitit, vt Vega noster correctior, tutiorq; in nomine Principis magni appareret. Sed, quia publicè interest, visum mihi tantum virum asserere & vindicare instituto D. Francisci, cuius ille professor & vixit & obiit. Nam vt nemo preciosos vniones deripi sinit sua corolla: sic quidē nec nos hortulo nostro excerpere tales flores.*

Concionatorum quoque frequentia & eloquentia nūquam defuit instituto D. Francisci. In quibus etsi non eadem omnibus vis dicendi, plurimos tamen fuisse, & esse constat, qui auditores trahant, teneant, & quò volunt moueant, & inflectant: à superbiâ ad modestiam; ab illecebris illis ad castitatem; à pecuniarum siti ad diuitiarum contemptum; denique ab amore mundi, ad Christi & verû æternarum desiderium. Qualis lingua S. Francisci? *unicâ concione ad ordinem trahens quingentos no- uitios eog; amplius: scilicet Spiritu sancto plena, medullas cordis penetrans, & in magnam admirationem audientes conuertens. Quid de Antonio à Paduâ? Tanta hominum multitudo ad eum confluebat, vt templa non caperent, in campis illum dicere oportuit: nec minùs triginta hominum millibus summo etiam silentio virum sanctum audientibus. Et quod valde mirū, cum iussu Pontificis Summi, Romæ concionaretur diuersis gētibus populisq;, qui ad Indulgentias illas conuenerant promerendas: visum est prodigium Spiritus sancti in illo renouari, quo olim Apostolos in Pētecoste illustrauit.*

R Nam

De Con-
cionatori-
bus.

S. Fran-
cisci in di-
cendo effi-
cacia.

De S. An-
tonio à
Paduâ:
quæ con-
cionati-
ones in-
tellexerit.

9Vitz
c. 11.

Ib. c. 15.

Ad. 1. 11

Nam singuli audierunt, & intellexerunt idioma gentis & regionis suae, cunctis ad tantum miraculum stupentibus. Sanctum etiam Bernardinum à S. Bernar-
 dani orat-
 tio: Senis, sic concionando valuisse narrat historia, ut quocumque loco ac tempore dicturus esset, non otiosi dumtaxat, sed opifices etiam, & omnes aly tabernis & domibus occlusis, ad eum concurrerent. Factum aliquando, ut Graeci interessent cuidam Concilio, quos ille cupiebat in fide confirmare Catholicam, sed non poterat lingua illius imperitus. Supplex orat Spiritum sanctum, ut qui Apostolis dedisset omnium linguarum notitiam, largiretur Graecis intelligentiam eorum quae esset dicturus. Spiritu fervens, multaq; in Deum fiduciam fretus, suggestum conscendit; concionatur de Catholicam fide, tam eruditè, ut admirabilitatem sui magnam omnibus faceret Graecanicus sermo, quo usus fuerat, nec tamen callebat.

Omnibus exemplis illustris, & nescio an unquam auditum, quale de F. Bertholdo Germano scriptum reliquit Ioannes Auentinus, in hac verba; Bertholdus Frãnciscanus, Reginoburgio ortus, clarus integritate vitae; atque Christianae eloquentiae orator insignis fuit: sexaginta amplius millia hominum eius conciones frequentasse litteris proditur. Eius sepulchrum adhuc, non solum incolis, sed & Vgris venerabile, Reginoburgij in templo Franciscanorum ostenditur. Transscripsi ad verbum ex epistola taciti scriptoris ad Antonium Vellerum Societatis Iesu presbyterum, cui formula novitiorum fratris Davidis ab Augustam Ordinis Minorum, scripta ante annos amplius trecentos, dedicatur. quam vir doctus & pius mirifice commendans Medullam Evangelicae perfectionis appellavit. Sed & Petrus Radulphus de illo viro hac memoria tradidit.

Cap. 17.
 & seq.
 in viã.
 Cap. 18.
 A Graecis intellegit.
 Bertholdus concionatur auctore sunt sexaginta amplius millia.
 Lib. 1. list. 50. raph. 60. Ber- 118.

Bertholdus prædicator insignis, in ciuitate Ratisponâ superioris Alemanizæ viguit. dum ibidem sacras ad populû conciones haberet, quædam mulier spiculo veritatis profiliète percussa, tanto dolore compuncta est, vt subito spiritum efflauerit. Populo tumultuâte B. Bertholdus silentium indixit, & eo, ceterisq; iussu eius orantibus, à morte liberata est.

Illud quoque, cum de concionatoribus est sermo, S. Antonio non omittam, quod de S. Antonio à Paduâ tradit historia. Sub concione eius (quam in agro habuit ob frequentiam populi) immanis orta tempestas, fab-

Cap. 13.

gura & tonitrua, & pluuie ad fugam populû compellebant. quod ille cernens, inquit, Sitis bono animo, nec vos loco moueatis: ne gutta quidẽ pluuizæ quemquam vestrum continget. Atque ita illis manentibus euenit. pluuia, grãdo copiosè profusa è celo, omnes illos intactos reliquit, nec quidem locum vbi erat concio madefaciens. cum tamen aqua ad instar muri circum stagnarent. Simile scribitur fecisse B. Ioannes ab Aluernâ. pluuia descendens vniuersam terram irrigauit, suggesto intacto & loco, vbi vir sanctus concionem habebat ad populum. Sed & S. Bernardinus Senensis aliquando sub Dio concionans, labentem imbrem, qui populum frequentem abigebat, crucis signo continuit, repressitq; tantisper dum verba faceret. Finitâ concione, cum populus domum redisset, tanta vis imbrium proruit, vt putasses velut urnis effusos.

Per. Ra. dalph. lib. 1. hist. Ser. Relig.

In vitâ 646.

De Iohanne Capistrano, camite & socio sancti Bernardini hæc Krantzius: Iohannes in Germaniam descendit, prædicans magno zelo verbum Dei in Austriâ, Bauariâ, Sueuiâ, Turingiâ, & Saxoniâ. Nam in ciuitate Magdeburgensi,

Lib. 11. Saxon. e. 16 & lib. 11. Metrop. 639.

in iuduo foro, maximâ ad illum cōfluente multitudi-
ne, cū esset Germanicæ linguæ nō gnarus, Latino sermone prædicabat Latinis, in tertiam horam: populo solis gestibus eius, quos antè non viderat, satis vehementer permoto. Aderat ex Germanis sui Ordinis fratribus vir æquè doctus, qui post illum non minore tēpore dicens, interpretabatur populo quæ ille dixisset. Moti sunt omnes, & vsque adeo permoti, vt feminæ ab usum in ornatu; viri ludos, quibus tempora perdunt, schacorum, alearumque, in vnum contulerint, & in eodem loco igne subdito concremarint. *Hertmannus Scheydel scribit se, Capistranum* pusillum corpore Nurmbergæ vidisse, ætate senectâ, annos quinque & sexaginta natum. siccum, aridum, exhaustum. solâ cutē neruūq; & ossibus compactum: latum tamen, & in laborem fortem, sine intermissione singulis diebus prædicatē, altas ac profundas materias absoluentem. *Hieron. Platus*, annū circiter ∞. CCCCL. vnâ excursionē duodecim infidelium millia, & multos præterea schismaticos Ecclesiæ aggregauisse.

*Masde-
burgus quid
egit.*

*Bernardus Fel-
trensus.
Montis
pietatis
auctor.*

*Plures
Angeli
visi in
aëre, quā
homines
conuocari
tē audire.*

Auorum memoria celeberrimū concionatores floruerunt: inter quos Bernardinus Feltrensis facile principem locum tenet. Patauij instituit Montem pietatis anno 1491. siue potius (inquit Radulphus) Mare pietatis, & Mammam pauperū Christi. Bernardinus à Bustis illi æqualis, tum doctrinâ & dicendi præstantiâ similis, scribit, Bernardino Feltrensi Vincentiæ concionante, in aëre visos Angelos plures, quàm essent homines in terrâ, qui attentè audiebant verbū Dei. Quātus fuerit Bernardinus à Bustis, norunt qui legunt sermones eius, quibus Rosarij nomen præscripsit.

*Sextū
mundi
ætatē.*

*Lib. 1.
de bono
stat. re-
lig. c. 10.*

*Lib. 1.
Hist. Sc-
raph. re-
lig.
Rosarij
par. 1.
Serm. 1.
par. 3.*

^{Lib. 1.} ^{Hist.} ^{Scraph.} ^{celig.} scripsit. Paulo post inclaruit Bernardinus Aquilanus Concionator Apostolicus: qui (testatur Petrus Radulph.) Fragrantem omnium virtutum odorem spirans, rosamq; & liliū, imò florum omnium odoramēta excellens, miraculis cum vitæ sanctitate fulgens, multa opera ad Concionatores maximè spectantia, Latinè ac Italicè scripsit. inter ea Peregrinum, in Saluatoris nostri memoriā, qui ei in peregrini formā apparuerat. Obiit An. 1503. etatis 83.

Bernardinus Aquilanus
Christum
vicit.

Sed etiam nostro euo sanè quàm præclara lumina inclaruerunt. Prior tempore Franciscus Vice-

Franciscus
Vicedominus
cithara
suis
aut.

^{vbi sup.} dominus Græcæ & Latine lingue peritissimus, eloquētiā fuit admirabili: quod eo mirabilius, quia in sermone familiari balbus, sed in dicendo, nullus eo promptior aut facundior. huic magna laus à magno viro Cornelio Musso: Suggesti delicias, & Citharam nostræ ætatis appellare consuevit, quod testatur Radulph. De Musso supra dixi: illud tantum addam, quod de eo Radulph. scriptum reliquit, Splendidum illud lumen, priscum illum concionandi modum, Basilio Magno vsitatū, multis postea sæculis extinctū, primum apud Italos reuocasse. Is ab anno duodecimo etatis publicum sacrarum concionū munus aggressus, effectus est Concionator celeberrimus, & cunctis admirandus: imò concionatorū sæculi nostri columen. Quis mellita illa Suada Franciscus Panigarola? In dicendo ita eminuit, ut omnes ad se pertraheret. omnes tam auidè audirent, ut nemo à concionantis vultu oculos auerteret; omnes stupeant dulcissimi sermonis eloquentiam vernantem. Et hos nobis dedit Italia. In Germaniā, præter alios F. Iohannes Ferus notior: cuius suauiloquentiæ beneficium Maguntia obliuisci non debet. Augusta Vindelicorum,

De Francisco Panigarola.

Iohannes Ferus.

Isauro:
Nafu.

& Reti confines, Bauari, Tirolenses gratiam habent, ceriè debent magno viro Ioanni Nafu: cuius operâ & laboribus, opida aliquot in Christianâ religione confirmata, nonnulla ad fidem reducta, multi mecum sciunt. Sed & Hispania nobis insignes viros tulit Didacum Stellam, Philippum Diez, & alias tales stellas in hoc calo, magna etiam lumina, quæ dies nostros clariùs illustrarunt.

Ab infestioris Germaniæ provinciæ Fracastanis habitacionum viginti millia quatuordecim

De Belgicæ provinciis, nihil opus est verbis cum adsunt testimonia rerum. Vt valli contra hostes statuuntur, illisq; obiciuntur fortissimi antagonistæ: sic illi ascenderunt ex aduerso, steteruntq; in prælio, in die Domini. Vita, lingua, & sanguis, quem pro religione fuderunt, in istâ Gæstorum barbarie, testantur viros illos fuisse. De nostrâ Prouinciâ inferioris Germaniæ obiter dicâ, illius fuisse fratrum nostrorum Cænobîa triginta duo ante istos motus. & pleraque, à quibus tum opida, tum pagi vicini, singulis annis, mille amplius conciones habuerunt. Et nunc exstant, quæ opidanos, & rusticos quotannis pascunt, ducentis, trecentis concionibus supra mille. & pro certo est, rebus pacatis olim illam Belgicæ partem, quâ prouincia nostra est, (Brabantiam, Hollandiam, Zelandiam, Vltraeetensem dittonem, Frisiam, Gelriamq; minimam partem complectens) non minus viginti concionum millibus in singulos annos eruditam. Cetera quæ in Confessionibus excipiendis, & aliorum Sacramentorum administratione, monendo, exhortando, consulendo, multorum bono, à fratribus iam olim facta, & quæ nunc fiunt, studio prætereo: quia quamquam magna ista, imò maiora ad salutem generis humani haberi non possunt; tamen consuetudine iam pro nihilo habentur. Quot opida, quot pagi vix audiunt Christum prædicari, nisi à Religiosis! Sapius cum Pastores surgantur,

Alta multa bona ab illis, quæ consuetas valent.

gantur, aut fugiunt, tutoq; omnibus adesse non possunt, illi adcurrunt, ut canes venatici late explorant feras, in ipsa dumeta, silvarumq; recessus se insinuantes, quo venatores ipsi accedere nequeunt: sic illi quoque. Et, o boni viri, vos rogo, Estne otiosus Ordo S. Francisci? aut umquam ab initio fuit? Recollige paucos, que supra de Summis Pontificibus ex hoc Ordine, de Purpuratorum Patrum S. R. E. Cardinalium, & frequenti Prelatorum corona; de Regibus, Principibusque viris qui hunc Ordinem adornarent, siue potius eo adornati, sunt dicta. Item quid Minorum in finibus orbis terrarum, in Asia, in Africa, denique in orbe nouo, patrarent, & modo present. quot etiam hic Ordo purpureis martyrum rosis, quot vernet albicantibus Confessorum liliis; quam multis diuinissimis Theologis, eximius Doctores, Concionatoribus celeberrimis, quasi micantibus stellis hoc celum fulgeat; quam strenuam bonamq; operam pauperes isti & mendici in Repub. Christiana nauent: videbis illos, Deo iuuante, non sibi solum, nec paucis prodesse, sed multis. Itaque si attendis animum, & merita recte aestimas, ex ipsa re, posita affectu, iure sanctus Franciscus dicitur sustentare Ecclesiam ruentem. Eo haec dicta, quia pauca scripta haecenus à nostris, plus in agendo, quam scribendo opera collocarunt, benigna alioqui materia se offert, cui propositum erit res nostras extendere. At Nullum est tam plenum beneficium, quod non vellicare malignitas possit. Nullum tam angustum, quod non bonus interpretes extendat. Nunquam deerunt causae querendi, si beneficia à deteriore parte spectaueris. quae gemma haec consigno.

Differt
recollitio

Sen. 2.
de Ben.
cap. 18.